

Diagnoza społeczno-gospodarcza Gminy Zelów
*Diagnoza została opracowana na potrzeby opracowania Strategii
Rozwoju Gminy Zelów na lata 2021-2027*

Wersja robocza

Spis treści

1.	Otoczenie lokalne i regionalne	2
1.1.	Położenie administracyjne i geograficzne	2
1.2.	Położenie komunikacyjne	3
1.3.	Potencjał społeczny otoczenia	3
2.	Spółczesność	3
2.1.	Demografia	3
2.1.1.	Struktura wieku i płci	3
2.1.2.	Ruch naturalny	7
2.1.3.	Ruch wędrowski	10
2.1.4.	Kapitał ludzki i społeczny	10
2.2.	Mieszkalnictwo	16
2.3.	Struktura zatrudnienia, rynek pracy i bezrobocie	18
2.4.	Edukacja	24
2.4.1.	Przedszkola (publiczne i prywatne)	24
2.4.2.	Szkoły podstawowe publiczne	27
2.4.3.	Kształcenie na poziomie ponadpodstawowym młodzieży i dorosłych	311
2.5.	Pomoc społeczna	32
2.6.	Zdrowie	34
2.7.	Kultura, sport, rekreacja	38
2.8.	Bezpieczeństwo	41
3.	Gospodarka	43
3.1.	Przedsiębiorczość	43
4.	Infrastruktura techniczna	45
4.1.	Infrastruktura transportowa i komunikacyjna	45
4.2.	Gospodarka wodno-ściekowa	46
4.3.	Gospodarka odpadami	49
4.4.	Infrastruktura elektroenergetyczna	50
4.5.	Infrastruktura telekomunikacyjna	51
5.	Potencjał przyrodniczy	51
6.	Potencjał kulturowy	54
7.	Jakość rządzenia	55
7.1.	Władze i administracja oraz ich zasoby	55
7.2.	Inne podmioty instytucjonalne działające w gminie	56
7.3.	Współpraca regionalna, krajowa i międzynarodowa	57
7.4.	Inwestycje gminne oraz analiza zdolności inwestycyjnej	57
7.5.	Promocja gminy	60
7.6.	Budżet gminy	61
	Spis tabel	65
	Spis wykresów	67
	Spis rysunków	67

1. Otoczenie lokalne i regionalne

1.1. Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Zelów położona jest na południe od centrum województwa łódzkiego, w północnej części powiatu bełchatowskiego. Gmina graniczy z czterema gminami powiatu bełchatowskiego: Szczerców, Kluki, Bełchatów, Drużbice, trzema pięcioma gminami powiatu łaskiego, tj. Widawa, Sędziejowice, Buczek, Łask, Dobroń oraz gminą Dłutów należącą do powiatu pabianickiego.

Rysunek 1. Lokalizacja Gminy Zelów na tle powiatu bełchatowskiego

Źródło: <http://www.gminy.pl/powiaty/95.html>

Gmina Zelów obejmuje powierzchnię 167 km² i na koniec 2019 r. była zamieszkiwana przez 14 761 osób. To typowa gmina miejsko-wiejska, w skład której wchodzi miasto Zelów oraz 35 sołectw: Bocianicha, Bujny Księżę, Bujny Szlacheckie, Chajczyny, Dąbrowa, Grabostów, Grębociny, Ignaców, Jamborek, Janów, Jawor, Karczmy, Kociszew, Kolonia Kociszew, Kurówek, Łęki, Łobudzice, Kolonia Łobudzice, Mauryców, Ostoja, Pawłowa, Pożdzenice, Kolonia Pożdzenice, Pszczółki, Pukawica, Sobki, Sromutka, Walewice, Wola Pszczółcka, Wygieźzów, Wypychów, Zabłoty, Zagłówki, Zalesie, Zelówek.

Gmina Zelów położona jest w dorzeczu Warty. Geograficznie Gmina Zelów położona jest w makroregionie Nizin Południowopolskich, w mezoregionie Wysoczyzny Łaskiej, w ramach wysoczyzny morenowej płaskiej oraz równiny piasków przewianych. Pod względem geologicznym przedmiotowe obszary znajdują się w południowej części Niecki Łódzkiej¹.

¹ STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓWZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA I GMINY ZELÓW, przyjęte Uchwałą Rady Miejskiej w Zelowie Nr XV/151/2016 z dnia 11 marca 2016 R.

1.2. Położenie komunikacyjne

Przez obszar gminy Zelów przebiegają drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne (szczegóły dot. dróg opisane zostały w rozdziale infrastruktura transportowa i komunikacyjna).

W Gminie Zelów nie funkcjonuje kolej. Do lat 90. XX w. w Gminie funkcjonowała jedynie linia towarowa. W najbliższej okolicy znajdują się Stacja Kolejowa PKP Kozuby, która jest stacją magistrali węglowej, tzw. *węglówki*, łączącej Śląsk z Pomorzem. Stacja znajduje się niespełna 20 km od centrum Gminy, a czas dojazdu do niej to ok. 20 min jazdy samochodem.

W bezpośrednim sąsiedztwie Gminy, to jest w Bełchatowie znajduje się fragment linii kolejowej nr 24. W latach 1987–2000 na linii prowadzono przewozy pasażerskie. Obecnie prowadzony jest wyłącznie ruch towarowy. W Planie Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Łódzkiego do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 linia nie została ujęta. Na podstawie analizy materiałów w mediach internetowych należy jednak stwierdzić, że samorząd wojewódzki nie wyklucza rozbudowy ww. linii kolejowej, zwłaszcza w przypadku jej rozbudowy w kierunku Wielunia.

Najbliżej położonym lotniskiem pasażerskim o znaczeniu krajowym i międzynarodowym jest Port Lotniczy Łódź im. Władysława Reymonta. Lotnisko oddalone jest od centrum Gminy o ok. 40 km, tj. o 40 min jazdy samochodem.

Połączenia autobusowe do centrum Gminy obsługują bezpośrednie połączenia PKS z Łodzi, Bełchatowa i MKK Łask.

1.3. Potencjał społeczny otoczenia

W latach 2015–2019 liczba ludności w Gminie Zelów nieznacznie się zmniejszyła (spadek o 113 osób, tj. o 0,1 pp.). Największy spadek nastąpił wśród ludności w wieku produkcyjnym (spadek o 297 osób, tj. 0,3 pp., z czego 215 osób stanowiły osoby w wieku produkcyjnym mobilnym, tj. do 44 roku życia). Nieznacznie wzrosła natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym (wzrost o 224 osoby, tj. 0,07 pp.).

Tabela 1. Ludność i struktura ludności Gminy Zelów w latach 2015-2019

		2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
w wieku przedprodukcyjnym		2 787	2 768	2 772	2 793	2 747	0,99
w wieku produkcyjnym	mobilnym	5 885	5 857	5 777	5 703	5 670	0,96
	niemobilnym	3 366	3 349	3 346	3 314	3 284	0,98
w wieku poprodukcyjnym		3 030	3 068	3 127	3 218	3 254	1,07
Ogółem		15 068	15 042	15 022	15 028	14 955	0,99

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz obliczenia własne autora

2. Społeczeństwo

2.1. Demografia

2.1.1. Struktura wieku i płci

Gmina Zelów jest jedną z 642 gmin miejsko-wiejskich w Polsce. Z liczbą ludności ok. 15 tys., znajduje się na w trzeciej setce gmin o ww. typie według danych Urzędu Miejskiego w Zelowie, na koniec 2019 r. w

Gminę Zelów zamieszkiwało 14761 osób, z czego 7426 stanowili mieszkańcy miasta Zelów, natomiast na obszarze wiejskim było 7335 mieszkańców. Analizując poszczególne grupy wiekowe, w podziale na płeć należy stwierdzić, iż w 10 z 18 grup wiekowych (przedziały 5-letnie) prezentowanych w poniższej tabeli nastąpiły spadki liczby mieszkańców. Największy spadek mieszkańców w latach 2015-2019 nastąpił w grupie wiekowej 20-24 lata, tj. w grupie osób, które bardzo często wyjeżdżają na studia lub rozpoczynają pracę zawodową. Łącznie, w analizowanym okresie, grupa ta pomniejszyła się o prawie 21%, tj. o 205 osób. W 8 grupach wiekowych odnotowano natomiast nieznaczne wzrosty liczby mieszkańców. Największy wzrost został odnotowany w grupie 70-74 lata. Łącznie w okresie od 2015 do 2019 r. przybyło w tej grupie 231 osób. W ujęciu procentowym grupa ta powiększyła się o ponad 49%.

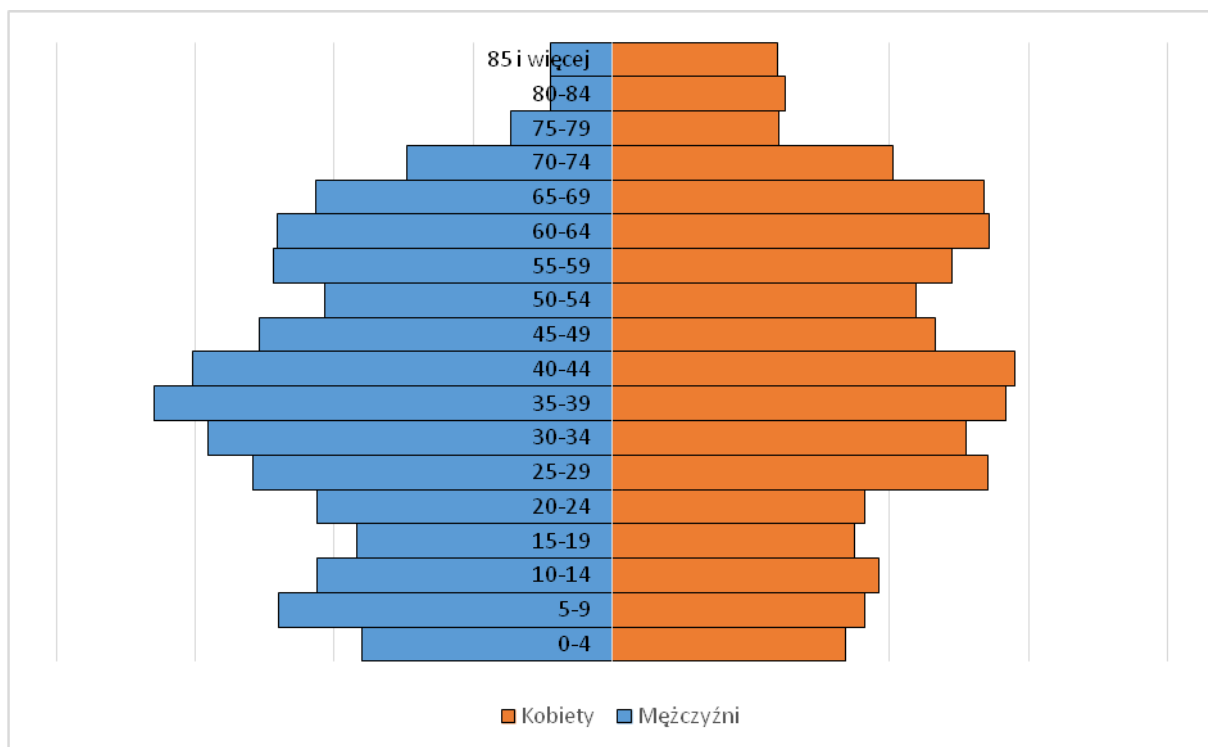
Tabela 2. Ludność gminy Zelów w podziale na poszczególne grupy wiekowe za okres 2015-2019.

Grupa wiekowa	mężczyźni					kobiety				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
0-4	457	413	395	371	360	348	338	333	334	336
5-9	461	490	501	501	480	380	375	393	391	365
10-14	337	340	353	392	425	365	353	344	367	385
15-19	421	401	398	389	367	354	371	352	335	350
20-24	488	495	470	448	424	505	472	449	406	364
25-29	594	553	540	514	517	531	527	539	558	542
30-34	655	650	634	619	582	562	571	541	507	510
35-39	593	622	621	651	659	590	592	590	582	567
40-44	539	549	571	585	603	492	513	525	546	581
45-49	465	463	478	483	507	452	448	458	465	466
50-54	468	447	440	425	413	442	445	449	430	438
55-59	537	529	506	502	488	535	531	515	513	490
60-64	467	486	500	496	482	573	564	556	545	543
65-69	404	410	409	431	427	476	482	507	521	536
70-74	186	223	249	266	296	283	315	343	398	404
75-79	146	134	131	140	145	289	256	242	223	240
80-84	111	107	108	97	88	269	277	271	269	249
85 i więcej	83	84	82	86	88	210	216	229	242	238

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Analizując piramidę wieku, należy stwierdzić, iż na koniec 2019 r., w grupach wiekowych do 49 r. życia przeważali mężczyźni. Wyjątek stanowi grupa 25-29 lat, gdzie nieznacznie przeważały kobiety (o 25 osób). Z kolei w grupach wiekowych zaczynających się od 50 roku życia przeważały kobiety. Największe różnice w liczebności poszczególnych grup były w grupach wiekowych 65-74 lata oraz 80 i więcej.

Wykres 1. Piramida wieku w Gminie Zelów, stan na 31.12.2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Strukturę wieku ludności wg grup ekonomicznych w gminie Zelów można określić jako bardzo zbliżoną do porównywanych jednostek terytorialnych. Wśród porównywanych jednostek wszystkie grupy wiekowe są na średnim poziomie. Analizując natomiast ww. strukturę, oddzielnie dla miasta i obszaru wiejskiego należy stwierdzić, iż na obszarze wiejskim występuje największy procentowo odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym.

Należy również stwierdzić, iż Gmina Zelów spośród porównywanych jednostek posiada największą liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym (30,68). Jednakże wartość wskaźnika dla Gminy jest zbliżona do wartości wskaźników jednostek referencyjnych. Warto jednak zauważyć różnicę pomiędzy wartością wskaźnika dla obszaru miasta oraz wyniku dla obszaru wiejskiego. Obszar wiejski Gminy charakteryzuje się większą wartością wskaźnika.

Analizując wskaźnik liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym, należy stwierdzić, że Gmina Zelów osiąga wartość znacznie niższą niż całe województwo łódzkie (wartość dla województwa 142,75) oraz gminy wiejsko-miejskie z ww. jednostki. Jednakże w odniesieniu do najbliższego otoczenia, tj. do powiatu bełchatowskiego. Powiat odznacza się znacznie niższą wartością ww. wskaźnika. Należy również zauważyć dysproporcję pomiędzy wartościami wskaźnika dla obszaru miasta i dla obszaru wiejskiego. Różnica wynosi ponad 23 osoby w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym. Oznacza to, że względem jednostek referencyjnych Gmina Zelów wypada na średnim poziomie. Jednakże na tle najbliższego otoczenia (powiat bełchatowski) Gmina Zelów wypada mniej korzystnie, tzn. społeczeństwo w Gminie się starzeje. Takiego stanu rzeczy należy upatrywać w tym, iż starzeje się głównie społeczność zamieszkująca obszar miasta. Wartość wskaźnika dla miasta jest druga pod względem wielkości wśród porównywanych jednostek. Natomiast wartość wskaźnika dla obszaru wiejskiego (107,14) jest nieznacznie wyższa dla wartości wskaźnika dla powiatu bełchatowskiego.

Powyższe potwierdzają również wartości wskaźnika dla porównywanych jednostek wartość wskaźnika liczba osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym prezentowane w poniższej

tabeli. Wartość ww. wskaźnika dla Gminy Żelów na tle jednostek referencyjnych jest na średnim poziomie. Jednakże jest ona zawyżana przez ludność zamieszkującą obszar miasta.

Tabela 3. Struktura wieku według grup ekonomicznych w 2019 r.

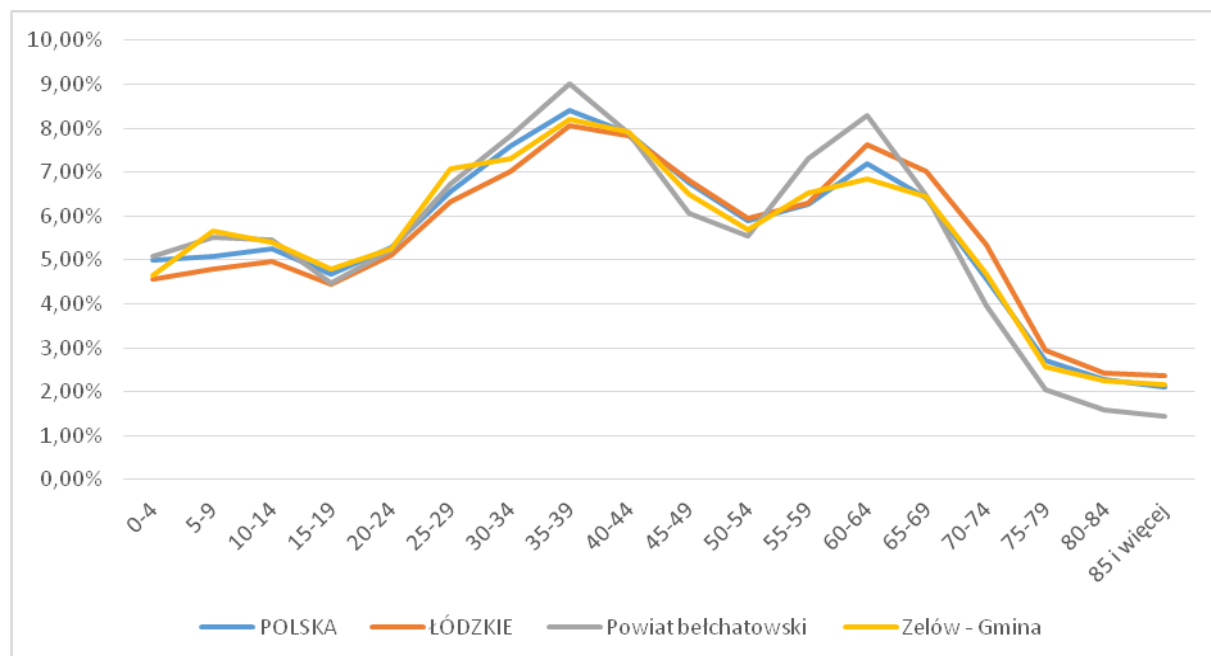
	w wieku przedprodukcyjnym [%]	w wieku produkcyjnym [%]	w wieku poprodukcyjnym [%]	przedprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
Gmina Żelów	18,37%	59,87%	21,76%	30,68	118,46	36,34
Żelów - miasto	17,49%	59,65%	22,86%	29,32	130,71	38,33
Żelów - obszar wiejski	19,26%	60,10%	20,64%	32,05	107,14	34,34
Powiat bełchatowski	18,66%	61,51%	19,83%	30,33	106,31	32,24
POLSKA	18,10%	59,99%	21,91%	30,18	121,00	36,52
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	18,48%	60,85%	20,67%	30,37	111,84	33,96
ŁÓDZKIE	16,99%	58,75%	24,26%	28,92	142,75	41,29
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	17,88%	60,13%	21,99%	29,73	123,02	36,57

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz obliczenia własne autora

Poniższy wykres obrazuje, iż struktura ludności Gminy Żelów oraz porównywanych jednostek jest zbliżona pod względem występowania procesów demograficznych.

Na wykresie wyraźnie zaznaczone są na przemian niższe oraz wyższe demograficzne.

Wykres 2. Udział procentowy mieszkańców w poszczególnych grupach wiekowych, stan na 31.12.2019

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz obliczenia własne autora

2.1.2. Ruch naturalny

W 2019 r. w wartość wskaźnika małżeństwa na 1000 mieszkańców w Gminie Zelów wyniosła 4,7 i była zbliżona w odniesieniu do jednostek referencyjnych. Wartość wskaźnika na przestrzeni lata 2015-2019 dla Gminy wahała się od 4,7 do 5,2 małżeństwa na 1000 mieszkańców. Wartości te w analizowanych latach również nie odbiegają od wartości dla jednostek referencyjnych. Największe różnice, wystąpiły w trzech rocznikach, tj. 2016, 2017 i 2019 pomiędzy obszarem miasta oraz obszarem wiejskim.

Tabela 4. Małżeństwa na 1000 mieszkańców w latach 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Gmina Zelów	5,2	4,7	5,0	5,1	4,7
Zelów - miasto	5,5	5,4	5,9	5,1	5,8
Zelów - obszar wiejski	4,9	3,8	4,1	5,0	3,7
Powiat bełchatowski	5,2	5,3	5,1	5,0	4,5
POLSKA	4,9	5,0	5,0	5,0	4,8
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5,0	5,1	5,0	5,0	4,6
ŁÓDZKIE	4,6	4,7	4,7	4,7	4,5
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	4,8	4,9	4,7	4,8	4,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W przypadku urodzeń żywych, zgonów ogółem oraz przyrostu naturalnego w Gminie Zelów w latach 2017-2019, z uwagi na nieporównywalność jednostek pod względem liczby ludności wyrażonej w liczbach bezwzględnych, zrezygnowano z porównania do wyznaczonych jednostek referencyjnych. Ogólnie w latach 2017-2019 liczba urodzeń żywych w Gminie oraz w podziale na obszar miasta i obszar wiejski utrzymywała się na zbliżonym poziomie.

W przypadku bezwzględnej liczby zgonów ogółem należy zauważyć, iż w 2019 r. względem roku 2017 nastąpił ich wzrost. Niemniej jednak na przestrzeni lat 2017-2019 nie można wskazywać, że jest to stała tendencja. Wynika to z faktu pomniejszonej liczby zgonów ogółem w roku 2018.

Na podstawie powyższego należy stwierdzić, że w latach 2017-2019, przyrost naturalny w Gminie Zelów ma wartość ujemną. Największy spadek liczby ludności nastąpił w roku 2019 (łącznie 71 osób). Wyjątek stanowi rok 2018, gdzie wartość przyrostu naturalnego wyniosła 0.

Tabela 5. Urodzenia żywe, zgonów ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Zelów w latach 2017-2019

	Urodzenia żywe			Zgonów ogółem			Przyrost naturalny		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Gmina Zelów	150	151	141	188	151	212	-38	0	-71
Zelów - miasto	68	71	72	95	76	110	-27	-5	-38
Zelów - obszar wiejski	82	80	69	93	75	102	-11	5	-33

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Analizując powyższe wartości w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, w procesie normalizacji wskaźnika dokonano porównania Gminy Zelów do jednostek referencyjnych.

Wartość wskaźnika liczba urodzeń żywych na 1000 mieszkańców w Gminie Zelów w 2019 roku była na bardzo zbliżonym do jednostek porównywanych. Wartości wskaźnika wahały się od 8,80 urodzeń żywych do 9,94 urodzeń żywych na 1000 mieszkańców. Należy jednak zauważyć, iż w Gminie Zelów wartości wskaźnika wahały się od 8,40 do 10,05.

Pomimo tego, że wartość ww. wskaźnika nie odbiegała w 2019 r. od wartości dla jednostek referencyjnych, na uwagę zasługuje analiza wskaźnika liczba zgonów na 1000 mieszkańców. Pod tym względem, Gmina Zelów, w 2019 r. osiągnęła największą wartość wskaźnika.

Tym samym na tle porównywanych jednostek Gmina Zelów osiągnęła najniższą wartość wskaźnika przyrost naturalny na 1000 mieszkańców.

Tabela 6. Urodzenia żywe, zgony ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Żelów w latach 2015-2019 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

	urodzenia żywe na 1000 ludności					zgony na 1000 ludności					przyrost naturalny na 1000 ludności				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Gmina Żelów	8,40	8,39	10,00	10,05	9,40	13,49	12,65	12,53	10,05	14,14	-5,09	-4,26	-2,53	0,00	-4,73
Żelów - miasto	8,10	8,68	8,86	9,30	9,46	12,35	10,37	12,38	9,95	14,45	-4,24	-1,68	-3,52	-0,65	-4,99
Żelów - obszar wiejski	8,71	8,08	11,19	10,82	9,34	14,69	15,06	12,69	10,15	13,81	-5,99	-6,98	-1,50	0,68	-4,47
Powiat bełchatowski	10,12	9,98	10,90	10,29	9,94	9,46	9,06	9,14	9,15	9,16	0,66	0,92	1,76	1,14	0,79
POLSKA	9,60	9,95	10,46	10,11	9,77	10,27	10,10	10,48	10,78	10,67	-0,67	-0,15	-0,02	-0,68	-0,91
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	9,60	9,87	10,41	9,91	9,57	10,00	9,80	10,17	10,50	10,46	-0,39	0,07	0,23	-0,59	-0,89
ŁÓDZKIE	8,85	9,16	9,59	9,32	8,80	12,46	12,14	12,57	12,79	12,44	-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	9,01	9,20	9,70	9,49	9,11	11,25	10,78	11,11	11,54	11,32	-2,24	-1,59	-1,41	-2,05	-2,21

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.1.3. Ruch wędrowkowy

Na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Zelowie czynności zameldowania na pobyt stały w 2019 roku dokonały 323 osoby, natomiast wymeldowały się 72 osoby.

Gmina Zelów w 2019 r. charakteryzowała się ujemnym saldem migracji wewnętrznych ogółem (wartość (-)1,1). Jest to zgodne z ogólnym trendem w odniesieniu do jednostek referencyjnych, zwłaszcza z wartością ww. wskaźnika dla województwa łódzkiego oraz gmin miejsko-wiejskich w ww. jednostce. Niemniej jednak należy zauważyć, że w stosunku do powiatu bełchatowskiego (najbliższego otoczenia) Gmina Zelów osiągnęła wartość wskaźnika ponad dwukrotnie wyższą, co jest zjawiskiem bardzo korzystnym. Należy jednak zwrócić uwagę na sytuację wewnątrzgminną. W tym przypadku zauważalne są wyraźne dysproporcje. Otóż na obszarze wiejskim można zaobserwować wyraźny przyływ ludności, natomiast obszar miasta charakteryzuje wyraźny odpływ mieszkańców. Dane te potwierdzają wartości wskaźnika saldo migracji ogółem na 1000 ludności. Analiza sytuacji w porównywanych jednostkach wskazuje, iż najmniej korzystna sytuacja pod tym względem jest powiecie bełchatowskim. Niemniej jednak szczegółowa analiza Gminy Zelów, w podziale na miasto i obszar wiejski wskazuje, że obszar wiejski pozytywnie wyróżnia się na tle referencyjnym. Z kolei obszar miasta w latach 2016-2019 notował bardzo wysokie wartości ujemne.

Tabela 7. Saldo migracji wewnętrznych i ogółem na 1000 ludności w latach 2016-2019

	saldo migracji wewnętrznych na 1000 ludności				saldo migracji ogółem na 1000 ludności			
	2016	2017	2018	2019	2016	2017	2018	2019
Gmina Zelów	1,0	-0,8	-0,5	-1,1	0,93	-0,73	-0,07	-0,73
Zelów - miasto	-2,1	-5,1	-6,3	-5,1	-2,20	-5,21	-5,89	-4,86
Zelów - obszar wiejski	4,2	3,7	5,4	3,1	4,24	3,96	5,95	3,52
Powiat bełchatowski	-1,9	-2,6	-1,9	-2,6	-1,77	-2,49	-1,71	-2,52
POLSKA ²	0,0	0,0	0,0	0,0	0,04	0,04	0,09	0,16
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	-0,4	-0,3	-0,6	-0,6	-0,45	-0,36	-0,56	-0,58
ŁÓDZKIE	-0,7	-0,8	-0,9	-1,1	-0,57	-0,72	-0,75	-1,02
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	-0,2	0,1	-0,1	-0,9	-0,07	0,15	0,08	-0,85

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.1.4. Kapitał ludzki i społeczny

Kapitał ludzki to wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu³.

Kapitał ludzki to cechy jakościowe, które trudno jest zobrazować za pomocą danych ilościowych.

Istotnym wskaźnikiem Kapitału Ludzkiego są dane o wynikach sprawdzianu ósmoklasisty. Wyniki zostały opisane w rozdziale 2.5.2.

Kapitał ludzki można zobrazować również poprzez przedstawienie danych dotyczących czytelnictwa. Gmina Zelów w odniesieniu do jednostek porównywanych odznaczała się najniższą wartością wskaźnika w zakresie czytelników bibliotek publicznych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Wartość wskaźnika w sposób znaczący została zaniżona przez obszar wiejski. Należy również zauważyć, że w Gminie Zelów

² Dla kraju saldo migracji wewnętrznych w każdym przypadku zawsze wynosi 0

³ Kapitał ludzki w Polsce w 2010 r., red. Jerzy Auksztol, Urząd Statystyczny w Gdańsku, ISSN 2299-775X, Gdańsk 2012, str. 3

nastąpił znaczący spadek czytelników bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców w stosunku do roku 2015, aż o 49 osób, co stanowi ponad 30 punktów procentowych.

Mimo małej liczby czytelników bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców Gmina Zelów odznacza się dużą wartością wskaźnika wypożyczeń księgozbioru w woluminach⁴ w przeliczeniu na 1 czytelnika. Wartość wskaźnika dotyczącego wypożyczonych woluminów w przeliczeniu na 1 czytelnika w 2019 r. wyniosła 22,1 i była najwyższa spośród porównywanych jednostek. Należy również odnotować, iż na wartość wskaźnika ma wpływ duża liczba wypożyczeń na obszarze miasta (24,1).

Tabela 8. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności oraz wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach w latach 2015-2019

	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności					wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Gmina Zelów	157	153	130	140	108	20,8	20,2	22,2	21,7	22,1
Zelów - miasto	269	262	212	231	168	21,9	21,3	23,2	22,2	24,1
Zelów - obszar wiejski	39	37	43	47	46	12,9	11,3	17,3	19,3	14,6
Powiat bełchatowski	162	150	146	145	142	17,8	18,8	19,1	18,8	18,7
POLSKA	162	159	157	155	156	18,0	18,1	17,5	17,1	17,2
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	147	144	142	140	139	19,2	19,2	18,6	17,9	18,2
ŁÓDZKIE	154	151	147	144	149	20,1	20,4	20,0	19,4	18,7
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	164	160	158	157	152	19,8	20,1	18,9	19,0	18,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Według Roberta Putnama: *Kapitał społeczny to te cechy organizacji społecznych, takich jak sieci (układy) jednostek lub gospodarstw domowych oraz powiązanych z nimi norm i wartości, które kreują efekty zewnętrzne dla całej wspólnoty.*

Podobnie, jak dla kapitału ludzkiego, wskaźnikami kapitału społecznego są cechy jakościowe. Jako mierniki ilustrujące pewien aspekt kapitału społecznego można zastosować wskaźnik frekwencji wyborczej, liczby stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz fundacji na 10 000 ludności, a także aktywność przedsiębiorczą mieszkańców.

W Gminie Zelów, frekwencja w wyborach samorządowych w 2018 wyniosła 50,25%, i była nieznacznie wyższa od frekwencji z całego powiatu bełchatowskiego, województwa łódzkiego oraz kraju. Mniejszą frekwencję wśród gmin powiatu bełchatowskiego odnotowano Mieście Bełchatów.

W przypadku wyborów do Sejmu i Senatu w 2019 r. frekwencja w Gminie Zelów była na poziomie 59,38%. Pomimo wysokiego wyniku względem poprzednich wyborów wartość ta była niższa niż średnia dla kraju, województwa łódzkiego oraz powiatu bełchatowskiego.

W ostatnich wyborach prezydenckich z 2020 r., zarówno w I i II turze Gmina Zelów (pomimo tego, że w I turze wyniosła ponad 62%, a w drugiej ponad 68%) charakteryzowała się najmniejszą frekwencją wśród porównywanych gmin z powiatu bełchatowskiego. Frekwencja z I tury w Gminie Zelów była również niższa niż wartość dla województwa łódzkiego oraz kraju. W II turze frekwencja w Gminie Zelów była już nieznacznie wyższa od frekwencji ogólnopolskiej. Warto również odnotować, iż w Gminie Zelów odnotowano drugi co do wielkości w powiecie bełchatowskim wzrost frekwencji pomiędzy I a II turą wyborów prezydenckich, tj. o prawie 6%. Wyższy wzrost, o 7%, odnotowano jedynie w Gminie Rusiec.

⁴ Wolumin – tom biblioteczny

Tabela 9. Frekwencja w poszczególnych wyborach powszechnych w Gminie Żelów oraz w gminach powiatu bełchatowskiego, powiecie bełchatowskim, województwie łódzkim oraz w kraju

	Wybory samorządowe w 2018 r.	Wybory do Senatu w 2019 r.	Wybory do Sejmu w 2019 r.	I tura wyborów prezydenckich w 2020 r.	II tura wyborów prezydenckich w 2020 r.
Gmina Żelów	50,25	59,38	59,38	62,45	68,21
Gmina Bełchatów	54,79	67,17	67,17	70,19	73,95
Miasto Bełchatów	42,03	64,89	64,89	66,67	69,71
Gmina Drużbice	60,26	60,61	60,61	63,73	68,57
Gmina Kleszczów	71,32	64,19	64,27	69,51	71,74
Gmina Kluki	64,58	60,24	60,27	64,76	70,05
Gmina Rusiec	78,38	63,83	63,83	66,89	73,93
Gmina Szczerców	Bd.	64,40	64,41	68,31	71,09
Powiat bełchatowski	49,95	63,88	63,88	66,53	70,40
Łódzkie	49,31	63,51	63,51	65,65	69,68
Polska	48,83	61,74	61,74	64,51	68,18

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

W Gminie Żelów, w 2019 r., było 36 fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Wartość ta była nieznacznie niższa niż średnia dla kraju, która wynosiła 38. Należy jednak zwrócić uwagę, że Gmina Żelów na tle gmin miejsko-wiejskich w województwie łódzkim (34) oraz kraju (34) osiągnęła wyższą wartość ww. wskaźnika. Warto podkreślić jest to, iż wartość wskaźnika dla Gminy była wyższa z uwagi na to, że liczba wskazanych podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, na obszarze wiejskim w 2019 wyniosła aż 40. Godny podkreślenia jest również fakt, że w stosunku do roku 2015 w Gminie odnotowano najwyższą dynamikę wskaźnika względem jednostek porównywanym, w tym zarówno w mieście, jak i na obszarze wiejskim.

Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w latach 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Żelów	30	32	32	34	36	120,00
Żelów - miasto	26	28	29	30	32	123,08
Żelów - obszar wiejski	34	36	35	38	40	117,65
Powiat bełchatowski	28	30	31	32	32	114,29
POLSKA	35	37	38	37	38	108,57
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	30	32	33	33	34	113,33
ŁÓDZKIE	33	35	36	34	35	106,06
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	32	33	34	33	34	106,25

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W przeliczeniu na 10 000 mieszkańców w Gminie Zelów było 718 zarejestrowanych podmiotów. Jest to najniższa wartość wskaźnika wśród porównywanych jednostek. Wartość wskaźnika dla Polski wyniosła 1175 podmioty, natomiast dla województwa łódzkiego 1036 podmioty. Warto jednak odnotować, że Gmina Zelów w latach 2015-2019 odznaczała się największą dynamiką wskaźnika. Dla całej Gminy dynamika wyniosła 112,54, w tym dla obszaru wiejskiego aż 122,07.

Tabela 11. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2015-2019

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	638	646	657	677	718	112,54
Zelów - miasto	765	761	772	781	821	107,32
Zelów - obszar wiejski	503	523	537	571	614	122,07
Powiat bełchatowski	794	796	800	812	842	106,05
POLSKA	1 089	1 103	1 121	1 136	1 175	107,90
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	924	929	945	967	1 002	108,44
ŁÓDZKIE	968	979	993	1 004	1 036	107,02
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	887	897	910	932	964	108,68

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wartość wskaźnika dotycząca osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie wynosiła 9,59. Wartość ta była najniższa wśród porównywanych jednostek, jednakże różnice pomiędzy jednostkami porównywanymi był znacznie niższe. Zbliżoną wartość wskaźnika, tj. 10,27 osób prowadzących działalność gospodarczą w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym odnotowano w powiecie bełchatowskim. Wartość dla kraju ww. wyniosła 13,96, dla województwa łódzkiego natomiast 13,19. Analizując gminy wiejsko-miejskie w kraju i województwie łódzkim należy stwierdzić, że wartości wskaźnika były również wyższe i wyniosły odpowiednio: 12,53 dla kraju, 12,65 dla województwa łódzkiego. Warto jednak wskazać, że analogicznie jak dla wskaźnika podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2015-2019 Gmina Zelów odnotowała najwyższą dynamikę wskaźnika względem jednostek porównywanych. Dynamika wyniosła 115,54 dla całej Gminy, a dla obszaru wiejskiego aż 124,53.

Tabela 12. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	8,30	8,36	8,56	8,95	9,59	115,54
Zelów - miasto	9,67	9,56	9,77	10,01	10,65	110,13
Zelów - obszar wiejski	6,85	7,10	7,30	7,86	8,53	124,53
Powiat bełchatowski	9,13	9,20	9,36	9,72	10,27	112,49
POLSKA	12,38	12,49	12,76	13,37	13,96	112,76
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	11,06	11,12	11,40	11,95	12,53	113,29
ŁÓDZKIE	11,78	11,91	12,14	12,63	13,19	111,97
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	11,20	11,34	11,60	12,10	12,65	112,95

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na terenie Gminy prężnie działa **Lokalna Grupa Działania „Dolina rzeki Grabi”**, która swym obszarem obejmuje 9 gmin wchodzących w skład 3 powiatów:

- gminy powiatu łaskiego: Buczek, Łask, Sędziejowice, Widawa i Wodzierady
- gminy powiatu pabianickiego: Dłutów i Dobroń
- gminy powiatu bełchatowskiego: Drużbice i Zelów.

Obszar LGD „Dolina rzeki Grabi”, obejmuje powierzchnię 1 094 km², który zamieszkuje 82 825 osób.

Celem LGD są działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, które realizujemy poprzez:

- Promocję regionu,
- Mobilizowanie mieszkańców do aktywnego udziału w budowie regionu,
- Upowszechnienie i wymię informacji o inicjatywach i działaniach w regionie oraz ich wspieranie (dotacje z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – inicjatywa LEADER),
- Szkolenia i doradztwo dla mieszkańców.

Istotą LGD jest partnerstwo: sektora społecznego, gospodarczego, publicznego oraz mieszkańców.

W ramach działań, mających na celu promocję regionu, powstało 36 tras questowych – pieszych, rowerowych samochodowych i kajakowych.

Liczba osób zatrudnionych: 5 osób (4 i 1/3 etatu).

Kolejną organizacją działającą na terenie Gminy jest **Fundacja Rozwoju Gminy Zelów** powstała w kwietniu 1991 r. Głównym celem Fundacji jest tworzenie korzystnych warunków do gospodarczego i społecznego rozwoju w regionie łódzkim. Fundacja od 1995 r. wpisana do ewidencji szkół i placówek niepublicznych (Ośrodek Szkoleniowy „Wiedza”) prowadzonej przez Starostwo Powiatowe w Bełchatowie, od 2004 r. wpisana do rejestru instytucji szkoleniowych prowadzonego przez WUP w Łodzi, od 2005 r. wpisana do rejestru agencji zatrudnienia prowadzonego przez WUP w Łodzi, od 2017 r. wpisana do Bazy Usług Rozwojowych prowadzonej przez PARP.

Fundacja jest członkiem: Polskiego Stowarzyszenia Funduszy Pożyczkowych a po likwidacji Stowarzyszenia członkiem Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych (od 2002 r.), Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Łódzkiego (od 2002 r.) i Lokalnej Grupy Działania „Dolina Rzeki Grabi” (od 2015 r.). Fundacja od 2004 r. posiada wdrożony System Zarządzania Jakością zgodny z normą PN-EN ISO PN-EN ISO 9001:2015.

W ramach Fundacji funkcjonują wyodrębnione jednostki organizacyjne:

- Ośrodek Doradczo-Szkoleniowy,
- Zelowski Fundusz Przedsiębiorczości,
- Zelowski Inkubator Przedsiębiorczości,

które zajmują się, w ramach określonych kompetencji wspieraniem rozwoju gospodarczego.

Jednostki te świadczą następujące usługi:

- informacyjne;
- doradcze (proste i specjalistyczne);
- szkoleniowe;
- finansowe (pożyczki);
- wynajem powierzchni na prowadzenie działalności gospodarczej.

Usługi te były i są realizowane m.in. w ramach szeregu programów pomocowych finansowanych ze środków Unii Europejskiej (w tym środki PHARE, Banku Światowego, Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz innych instytucji).

Fundacja w latach 1994-2017 zrealizowała ponad 130 projektów. Inicjatywy realizowane w ramach Fundacji uzupełniają bądź intensyfikują działania administracji rządowej i samorządowej oraz innych instytucji na rzecz kreowania i rozwoju przedsiębiorczości.

Są to inicjatywy mające na celu:

- rozwój przedsiębiorstw, w szczególności małych i średnich,
- przeciwdziałanie i łagodzenie skutków bezrobocia,
- rozwoju zasobów ludzkich.

Z uwagi na posiadaną wiedzę i wieloletnie doświadczenie w zakresie funkcjonowania organizacji pozarządowych oraz realizacji przez te organizacje programów, projektów oraz inicjatyw ukierunkowanych na wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego, Fundacja prowadzi Punkt Wsparcia dla Organizacji Pozarządowych (Punkt Wsparcia dla NGO's). W ramach Punktu organizacjom pozarządowym udzielana jest pomoc merytoryczna, techniczna, a także wsparcie rzeczowe i finansowe tych organizacji, których cele statutowe są zgodne z celami Fundacji.

Istotnym elementem w działalności Fundacji jest także realizacja celów statutowych polegająca na finansowym, rzeczowym i merytorycznym wspieraniu lokalnych inicjatyw o charakterze kulturalnym, sportowym i proekologicznym.

Zasięg działania Fundacji obejmuje teren całego kraju, koncentrując się w szczególności na obszarze województwa łódzkiego. Poza siedzibą Fundacji w Żelowie działania prowadzone są także przez punkty zamiejscowe w Piotrkowie Trybunalskim, Bełchatowie i Zduńskiej Woli.

Działalność Fundacji stanowi istotny element w regionalnej sieci instytucji wspierających przedsiębiorczość i rozwój przedsiębiorstw, a efekty świadczonych usług wskazują na to, iż są one skutecznymi narzędziami rozwoju gospodarczego.

Istotną rolę na terenie Gminy odgrywa również **Stowarzyszenie Dobroczynne „RAZEM”**, które jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem mającym na celu:

- pomoc donatorom w realizacji ich celów dobroczynnych,
- wspieranie inicjatyw w zakresie: dobroczynności, ochrony zdrowia i pomocy społecznej, oświaty i wychowania, kultury, kultury fizycznej i sportu, rehabilitacji zawodowej i społecznej inwalidów, a także ochrony środowiska,
- rozwijanie i propagowanie inicjatyw, postaw i działań sprzyjających rozwojowi społecznemu i gospodarczemu,
- przyczynianie się do zrównoważonego rozwoju,
- wspieranie organizacyjne rzeczowe i finansowe osób fizycznych, prawnych jednostek organizacyjnych, które podejmują powyższe działania.

Stowarzyszenie swoim działaniem obejmuje obszar Rzeczypospolitej Polskiej. Dla właściwego realizowania swoich celów Stowarzyszenie może prowadzić działalność poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

Z uwagi na historię Gminy niezwykle ważna jest działalność **Stowarzyszenia Czechów w Polsce** z siedzibą w Żelowie, zarejestrowanego 8 stycznia 2010 r., które zrzesza członków czeskiej mniejszości narodowej oraz ich potomków żyjących w Polsce i podejmuje działania dla zachowania języka przodków i dziedzictwa kulturowego osadników czeskich żyjących od wielu pokoleń w Polsce.

Celem Stowarzyszenia Czechów w Polsce jest m.in.: zrzeszanie członków czeskiej mniejszości narodowej oraz ich potomków żyjących w Polsce; opieka nad członkami deklarującymi przynależność do mniejszości

czeskiej oraz ich potomkami żyjącymi w Polsce; wspieranie tradycji religijnych osób deklarujących przynależność do narodowości czeskiej oraz ich potomków; obrona interesów narodowych, kulturalnych, religijnych i społecznych czeskiej mniejszości narodowej oraz jej potomków; kultywowanie obyczajów, tradycji, języka i kultury przodków; upowszechnianie oraz ochrona wolności, praw i swobód obywatelskich, wspomaganie rozwoju demokracji i społeczeństwa obywatelskiego. Najliczniej członkami Stowarzyszenia są osoby będące jednocześnie członkami różnych parafii Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Polsce: w Zelowie, Bełchatowie, Kleszczowie, Łodzi, Warszawie, a także w Gęsińcu k. Strzelina, gdzie funkcjonuje Oddział Stowarzyszenia Czechów w Polsce.

W granicach Gminy działania również **Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych w Zelowie**.

Celem Stowarzyszenia jest zrzeszanie osób niepełnosprawnych i ich rodzin dla poprawy warunków życiowych i zwiększenie ich uczestnictwa w życiu społecznym oraz wszystkich innych osób, które chcą aktywnie wspierać działania Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie realizuje swoje cele przez:

- Kształtowanie właściwego stosunku ludzi zdrowych do ludzi niepełnosprawnych poprzez propagowanie i szerzenie dostępnych form pomocy tym ludziom.
- Zabieganie o właściwe i celowe organizowanie dostępu ludzi niepełnosprawnych do oświaty, leczenia i pracy na zasadach dostępnych jak dla ludzi zdrowych.
- Współpraca z pokrewnymi organizacjami krajowymi i zagranicznymi.
- Organizowanie pomocy koleżeńskiej dla członków Stowarzyszenia w rozwiązywaniu spraw życia codziennego.
- Współdziałanie z organami władzy administracyjnej.
- Prowadzenie działalności wśród dzieci, młodzieży i osób dorosłych w zakresie oświaty, wychowania, kultury fizycznej i sportu oraz rehabilitacji.
- Poszukiwanie i wykorzystanie wszelkich form pomocy, w tym dotacji finansowych.
- Działania na rzecz dzieci z rodzin biednych, niepełnych i patologicznych.

W swojej działalności Stowarzyszenie podejmuje przede wszystkim działania aktywizujące zmierzające do aktywności społecznej osób niepełnosprawnych i ich opiekunów/ rodzin oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i umożliwienie rozwoju psychicznego i ruchowego.

Na terenie Gminy działają również organizacje sportowe, które zostały opisane w rozdziale 2.8:

2.2. Mieszkalnictwo

W ramach analizy sytuacji mieszkaniowej w Gminie Zelów poddano analizie szereg wskaźników.

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w 2018 r. w Gminie Zelów wynosiła 72,7 m², z czego w mieście wartość ta wynosiła odpowiednio 69,6 i 76,1 m². Wartość wskaźnika dla Gminy była zdecydowanie niższa od średniej dla powiatu bełchatowskiego, średniej dla gmin miejsko-wiejskich w województwie łódzkim oraz w kraju. Jedynie w odniesieniu do średniej dla całego województwa łódzkiego, z uwzględnieniem wszystkich gmin, Gmina Zelów osiąga wartość ww. wskaźnika. Lepiej wygląda natomiast sytuacja w zakresie wskaźnika przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m². Wartość wskaźnika dla Gminy wyniosła 28,7 m², z czego dla obszaru miasta 28,3 m², a dla obszaru wiejskiego 29,1 m². Co prawda wartość wskaźnika dla Gminy była o 0,4 m² niższa niż wartość dla powiatu bełchatowskiego oraz o 0,5 m² niższa średnia dla gmin miejsko-wiejskich

w województwie łódzkim, to w odniesieniu do ogółu gmin w kraju i gmin miejsko-wiejskich osiągnęła wartości wyższe.

Adekwatnym do zobrazowania sytuacji mieszkaniowej wskaźnikiem jest liczba mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Gmina Zelów, zwłaszcza miasto pozytywnie odznacza się pod tym względem jednostek referencyjnych. Jedynie sytuacja lepiej wyglądała w województwie łódzkim.

Zarówno w przypadku wskaźnika przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu, jaki i wskaźnika przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie wartości osiągnięte przez Gminę Zelów w 2018 r. nie odbiegały w sposób znaczący od wartości osiągniętych przez jednostki referencyjne.

Tabela 13. Wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa w 2018 r.

	przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w m ²	mieszkania na 1000 mieszkańców	przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu	przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie
Gmina Zelów	72,7	28,7	394,4	3,68	2,54
Zelów - miasto	69,6	28,3	405,8	3,64	2,46
Zelów - obszar wiejski	76,1	29,1	382,6	3,73	2,61
Powiat bełchatowski	80,0	29,1	363,6	4,08	2,75
POLSKA	74,2	28,2	380,5	3,82	2,63
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	81,7	27,6	338,2	4,09	2,96
ŁÓDZKIE	69,4	28,8	414,9	3,61	2,41
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	80,2	29,2	364,4	3,96	2,74

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Istotnym czynnikiem wpływającym na jakość i komfort korzystania z mieszkań jest wyposażenie w instalacje techniczno-sanitarne. W 2018 r. w Gminie Zelów 83,09% mieszkań miało podłączenie do sieci wodociągowej. Przy czym należy zaznaczyć, iż wystąpiła znaczna dysproporcja pomiędzy obszarem miasta i obszarem wiejskim, poziom dostępności w mieście do sieci wodociągowej wyniósł 90,90%, natomiast na obszarze wiejskim jedynie 74,54%. Wartość osiągnięta przez Gminę Zelów znacznie odbiega *in minus* od wartości prezentowanych przez jednostki referencyjne, w tym od wartości prezentowanej przez powiat bełchatowski, czyli najbliższe otoczenie. Analogicznie ma się sytuacja, jeżeli chodzi o poziom wyposażenia mieszkań ustęp spłukiwany, łazienkę oraz ogrzewanie centralne. O ile miasto nie odbiega w sposób znaczny od wartości referencyjnych, to sytuacja na wsi prezentuje się znacznie mniej korzystnie.

Tabela 14. Wyposażenie mieszkań w instalacje w 2018 r. Gminie Zelów i jednostkach porównywanych

	wodociąg	ustęp spłukiwany	łazienka	centralne ogrzewanie
Gmina Zelów	83,09%	76,94%	72,14%	65,43%
Zelów - miasto	90,90%	83,61%	79,61%	74,25%
Zelów - obszar wiejski	74,54%	69,63%	63,97%	55,76%
Powiat bełchatowski	94,65%	90,53%	87,66%	82,78%
POLSKA	96,88%	93,83%	91,54%	82,60%
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	95,92%	92,55%	89,67%	79,12%
ŁÓDZKIE	94,79%	89,68%	85,72%	77,52%
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	93,33%	87,60%	83,63%	76,43%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz obliczenia własne autora

W 2018 r. w Gminie Zelów były 272 mieszkania komunalne. Z czego 252 na terenie miasta, a 20 na obszarze wiejskim. Łączna powierzchnia użytkowa mieszkań wyniosła 10 156 m². Liczba lokali socjalnych natomiast wynosiła 17 o łącznej powierzchni 396 m², z czego aż 14 było na obszarze miasta.

Tabela 15. Mieszkania komunalne i lokale socjalne wraz z powierzchnią użytkową w 2018 r.

	Mieszkania komunalne	Powierzchnia użytkowa mieszkań komunalnych w mkw.	Lokale socjalne	Powierzchnia użytkowa lokali socjalnych w mkw.
Gmina Zelów	272	10 156	17	396
Zelów - miasto	252	9 150	14	300
Zelów - obszar wiejski	20	1 006	3	96

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.3. Struktura zatrudnienia, rynek pracy i bezrobocie

Na koniec 2019 roku stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie bełchatowskim wyniosła 4,8% i była niższa o 0,9 pp. w porównaniu ze stanem na koniec 2018 r. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bełchatowie na koniec grudnia 2019 r. wynosiła 2570 osób. Poziom bezrobocia w końcu 2019 r. był o 477 osób niższy niż w końcu 2018 r.

Wśród ogółu bezrobotnych powiatu bełchatowskiego, bezrobotni zamieszkali na terenie Gminy Zelów stanowili 26,03%. Liczba osób zarejestrowanych w PUP w Filii w Zelowie na koniec 2019 r. wynosiła 669 bezrobotnych. Porównując stan bezrobocia z poprzednim analogicznym okresem, liczba bezrobotnych w Gminie Zelów zmniejszyła się o 58 osób tj. o 8% (grudzień 2018 r. - 727 bezrobotnych). Analizując poszczególne miesiące roku 2019, należy stwierdzić, że liczba bezrobotnych w Gminie Zelów w roku 2019 była na względnie stałym poziomie. Najmniejsze bezrobocie odnotowano w miesiącach letnich, co jest zapewne związane z podejmowaniem prac sezonowych.

Tabela 16. Liczbę bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie bełchatowskim i gminie miejsko-wiejskiej Zelów (stan na koniec miesiąca) w 2019 r.

	Gmina Zelów	Powiat bełchatowski	% udział bezrobotnych w Gminie Zelów w liczbie bezrobotnych w powiecie
styczeń	767	3 197	23,99%
luty	757	3 241	23,36%
marzec	711	3 114	22,83%
kwiecień	678	2 988	22,69%
maj	663	2 903	22,84%
czerwiec	645	2 797	23,06%
lipiec	621	2 720	22,83%
sierpień	619	2 658	23,29%
wrzesień	633	2 569	24,64%
październik	632	2 569	24,60%
listopad	662	2 551	25,95%
grudzień	669	2 570	26,03%

Źródło: Dane z UM w Zelowie oraz obliczenia własne autora

Bezrobocie w Gminie Żelów na koniec 2019 r. w stosunku do końca roku 2019 spadło o 58 osób. Tym samym zmniejszyło się o 8%. W porównaniu do Gmin z powiatu bełchatowskiego jest to jeden z niższych spadków. Niższy spadek bezrobocia odnotowano tylko w Gminie Drużbice.

Tabela 17. Porównanie liczby bezrobotnych w latach 2018 i 2019 w Gminie Żelów i powiecie bełchatowskim

	31.12.2018 r.	31.12.2019 r.	spadek/wzrost	
			w liczbach	%
GMINA MIEJSKO-WIEJSKA ŻELÓW	727	669	-58	-8,0%
Żelów miasto	400	369	-31	-7,8%
Żelów wieś	327	300	-27	-8,3%
GMINA MIEJSKA BEŁCHATÓW	1 438	1 150	-288	-20,0%
GMINA BEŁCHATÓW	266	216	-50	-18,8%
GMINA DRUŻBICE	115	107	-8	-7,0%
GMINA KLESZCZÓW	81	96	15	18,5%
GMINA KLUKI	108	84	-24	-22,2%
GMINA RUSIEC	103	79	-24	-23,3%
GMINA SZCZERCÓW	209	169	-40	-19,1%
POWIAT BEŁCHATOWSKI	3 047	2 570	-477	15,7%

Źródło: Dane z UM w Żelowie

Jeżeli chodzi o bezrobocie kobiet, gmina Żelów wypada bardzo korzystnie na tle powiatu. Na koniec 2019 roku kobiety stanowiły 53,9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych z terenu gminy Żelów, natomiast dla powiatu wskaźnik ten był wyższy o 8,8% pkt procentowego.

Pod względem uprawnionych do pobierania zasiłku dla bezrobotnych gmina Żelów wypada niekorzystnie na tle powiatu – na koniec 2019 roku w gminie Żelów uprawnionych do pobierania zasiłku dla bezrobotnych było 13,3% ogółu zarejestrowanych, w całym powiecie pobierający zasiłek stanowili 16%.

Tabela 18. Bezrobotni wg wybranych grup w poszczególnych jednostkach samorządowych powiatu bełchatowskiego. Stan na dzień 31.12.2019 r.

	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Zarejestrowani do 12 m-cy od ukończenia szkoły	Zwolnieni z przyczyn dot. zakładu	Z prawem do zasiłku	W wieku 18-44	Pozostający bez zatrudnienia powyżej 12 m-cy
GMINA ŻELÓW	669	361	23	32	89	428	324
Żelów miasto	369	196	11	21	51	229	173
Żelów wieś	300	165	12	11	38	199	151
GMINA MIEJSKA BEŁCHATÓW	1 150	766	35	90	192	807	400
GMINA BEŁCHATÓW	216	146	6	12	36	141	81
GMINA DRUŻBICE	107	62	5	6	18	71	40
GMINA KLESZCZÓW	96	64	5	8	23	68	25
GMINA KLUKI	84	53	3	6	18	48	32
GMINA RUSIEC	79	54	6	2	7	62	32
GMINA SZCZERCÓW	169	106	12	12	28	115	68
Powiat bełchatowski	2 570	1 612	95	168	411	1 740	1 002

Źródło: Dane z UM w Żelowie

Zdecydowaną większość osób bezrobotnych w Gminie Zelów, na koniec 2019 r., stanowiły osoby z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym oraz wykształceniem zasadniczym zawodowym. Łącznie było to 63% wszystkich bezrobotnych, wartość ta była o ponad 13% wyższa niż dla powiatu bełchatowskiego. Zdecydowanie mniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, policealnym i średnim zawodowym. W tych grupach Gmina Zelów wypadła korzystniej niż powiat bełchatowski.

Tabela 19. Bezrobotni wg wykształcenia – stan na koniec 2019 r.

Poziom wykształcenia	Gmina Zelów	Powiat bełchatowski
Gimnazjalne i poniżej	29,0%	25,3%
Zasadnicze zawodowe	34,0%	24,3%
Średnie ogólnokształcące	8,8%	12,5%
Policealne i średnie zawodowe	18,2%	22,1%
Wyższe	10,0%	15,8%

Źródło: Dane z UM w Zelowie

Celem aktywnej polityki rynku pracy jest zmniejszenie rozmiarów bezrobocia poprzez aktywizację zawodową bezrobotnych oraz podnoszenie ich zdolności do podjęcia pracy. W aktywizacji bezrobotnych pomagają programy ułatwiające wejście i powrót na rynek pracy. Jedną z form pomocy jest subsydiowane zatrudnienie oraz przygotowanie osób bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia poprzez finansowanie szkoleń czy staży. Rozwój przedsiębiorczości wspierany jest poprzez udzielanie osobom bezrobotnym jednorazowych środków na rozpoczęcie działalności gospodarczej.

Ogółem w 2019 r. prace interwencyjne (nowe miejsca pracy i „wymiany”) z Gminy Zelów podjęło 10 osób z 69 osób bezrobotnych w powiecie bełchatowskim. Najczęściej oferowane przez pracodawców w ramach prac interwencyjnych stanowiska to: sprzedawca, operator maszyn włókienniczych, pracownik gospodarczy, fryzjer, przedstawiciel handlowy, kucharz, pomoc nauczyciela, geodeta, pomocnik dekarza, mechanik, pracownik biurowy.

W 2019 roku, w powiecie bełchatowskim, zostało zawartych 14 umów o organizowanie robót publicznych, w ramach których zatrudnienie podjęło 16 osób bezrobotnych w tym 2 z terenu gminy Zelów. Najczęściej oferowane w ramach robót publicznych stanowisko pracy to robotnik gospodarczy.

W 2019 r. jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej przyznano 134 osobom z terenu powiatu bełchatowskiego, w tym 24 z terenu Gminy Zelów. Przywiązując dużą wagę do przedsiębiorczości i samozatrudnienia, przeanalizowano przedmiot uruchomionych działalności gospodarczych. Największym zainteresowaniem cieszyła się różnego rodzaju działalność usługowa, a szczególnie:

- usługi remontowo-budowlane,
- usługi fryzjerskie,
- usługi kosmetyczne,
- mechanika pojazdowa,
- projektowanie wnętrz,
- usługi fotograficzne,
- korepetycje z jęz. obcych i innych przedmiotów szkolnych,
- agencje reklamowe i usługi związane z grafiką komputerową.

Bony na zasiedlenie to forma wsparcia skierowana do osób, które planują podjąć zatrudnienie, inną pracę zarobkową lub działalność gospodarczą w odległości co najmniej 80 km od dotychczasowego

miejsca zamieszkania lub czas dojazdu środkami transportu zbiorowego przekraczał będzie łącznie 3 godziny w obie strony. Przyznane środki przeznacza się na pokrycie kosztów związanych z zamieszkaniem, a ich wysokość nie może być wyższa niż 200% przeciętnego wynagrodzenia. Bony przyznawane są na wniosek osoby bezrobotnej do 30 roku życia, posiadającej odpowiedni profil pomocy lub na wniosek osoby do 30 roku życia niepełnosprawnej poszukującej pracy niepozostającej w zatrudnieniu. W 2019 roku przyznano łącznie 30 bonów na zasiedlenie w powiecie bełchatowskim, w tym 5 bezrobotnym z Gminy Zelów, które zostały sfinansowane ze środków EFS w ramach projektu „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie bełchatowskim (IV)”. Każda z osób otrzymała bon w wysokości 7 800,00 zł z przeznaczeniem na pokrycie kosztów związanych z zamieszkaniem. Warunkiem prawidłowego rozliczenia się z przyznanymi środkami jest udokumentowanie pozostawania w zatrudnieniu/wykonywania innej pracy zarobkowej przez okres 6 miesięcy w terminie 8 miesięcy od dnia otrzymania bonu na zasiedlenie. Osoba wyłączana jest z ewidencji z dniem podjęcia zatrudnienia, po przedłożeniu dokumentu potwierdzającego to zatrudnienie.

W 2019 roku Powiatowy Urząd Pracy w Bełchatowie zawarł 30 umów o refundację ze środków Funduszu Pracy kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy. PUP w Bełchatowie podpisał również 11 umów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, z których jedna została rozwiązana przed wypłatą środków. W 2019 r., w ramach tej formy pomocy, pracę podjęło 67 osób (nowe miejsca pracy i „wymiany”), w tym 13 z terenu Gminy Zelów. Stanowiska najczęściej tworzone były u pracodawców prowadzących działalność gospodarczą w branży ogólnobudowlanej, fryzjerskiej, kosmetycznej i związanej z produkcją odzieży.

Dofinansowanie wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego bezrobotnego powyżej 50 roku życia może otrzymać pracodawca albo przedsiębiorca.

Dofinansowanie wynagrodzenia przysługuje przez okres:

- 12 miesięcy w przypadku zatrudnienia bezrobotnych, którzy ukończyli 50 lat, a nie ukończyli jeszcze 60 roku życia;
- 24 miesięcy w przypadku zatrudnienia bezrobotnych, którzy ukończyli 60 lat.

Wysokość dofinansowania wynosi maksymalnie 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę miesięcznie. Pracodawca jest zobowiązany do dalszego zatrudnienia bezrobotnego po zakończeniu refundacji, odpowiednio 6 lub 12 miesięcy.

W 2019 r. zostały zawarte 4 umowy na stanowiska:

- asystent stomatologiczny,
- sprzątaczką,
- robotnik gospodarczy (2 umowy).

W ramach zawartych umów w 2019 r. pracę rozpoczęło 6 osób bezrobotnych (w tym „wymiany”), w tym 1 z terenu gminy Zelów.

W 2019 r. nie były zawierane umowy o refundację ze środków Funduszu Pracy części kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody oraz składki na ubezpieczenie społeczne skierowanego bezrobotnego, który nie ukończył 30 roku życia, jedynie kontynuowane były umowy zawarte w poprzednich latach (2016-2017). W 2019 r., w ramach „wymian”, pracę rozpoczęło 12 osób z tego 2 z terenu Gminy Zelów.

W 2019 roku staże rozpoczęło 237 osób bezrobotnych w tym 64 z terenu gminy Zelów. Najczęściej oferowane w ramach staży stanowiska to:

- doradca klienta,
- asystent ds. księgowości,
- kosmetyczka/pomoc kosmetyczna,
- pomoc nauczyciela/opiekunka,
- pracownik administracyjny/biurowy,
- zaopatrzeniowiec.

W 2019 roku Powiatowy Urząd Pracy w Bełchatowie zawarł porozumienia o organizację prac społecznie użytecznych z Gminą Zelów, Miastem Bełchatów, Gminą Rusiec oraz Gminą Szczerców. Łącznie prace społecznie użyteczne organizowane w 2019 r. rozpoczęły 72 osoby (w tym „wymiany”), z czego 45 osób z terenu gminy Zelów.

W 2019 r. w ramach szkoleń wskazanych, organizowanych na wniosek bezrobotnego, po uzasadnieniu celowości skierowania na szkolenie zrealizowano 33 szkolenia, na których przeszkolono 33 osoby, w tym 5 z terenu gminy Zelów. W roku 2019 nie realizowano szkoleń grupowych.

Szkolenia wskazane zorganizowano dla bezrobotnych z naszej gminy w zakresach:

- Prawo jazdy kat. C+E oraz szkolenie okresowe kierowców w zakresie C, C+E,
- Prawo jazdy kat. C+E oraz kwalifikacja wstępna przyspieszona,
- Prawo jazdy kat. C+ E oraz kwalifikacja wstępna przyspieszona dla bloku programowego C, C+E, C1, C1 + E,
- Kandydat na instruktora nauki jazdy kat. B,
- Opiekunka w żłobku lub klubie dziecięcym.

Podstawową usługą rynku pracy jest pośrednictwo pracy, którego głównym zadaniem jest pomoc osobom bezrobotnym i poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia, a pracodawcom w znalezieniu pracownika o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych.

Istotnym czynnikiem wpływającym na efektywność działań w zakresie pośrednictwa pracy jest współpraca z partnerami rynku pracy, m.in. pracodawcami. W 2019 roku liczba pracodawców nowo pozyskanych do współpracy wynosiła 292 z tego 37 pozyskanych do współpracy przez doradców klienta w Filii PUP w Zelowie.

W wyniku współpracy z pracodawcami, do Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie w 2019 r. zgłoszonych zostało 4 670 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej z tego 342 zgłoszone w Filii PUP w Zelowie. Wśród zgłoszonych do PUP niesubsydiowanych miejsc pracy duży odsetek stanowiły tzw. „oferty otwarte”, w których dane teleadresowe pracodawcy są podane do publicznej wiadomości i są ogólnie dostępne dla osób zarejestrowanych, jak i niezarejestrowanych – osoby zainteresowane mogą bezpośrednio kontaktować się z pracodawcą. W 2019 roku stanowiły one 86%.

W związku z realizacją zgłoszonych ofert pracy i miejsc aktywizacji zawodowej doradcy klienta w Filii PUP w Zelowie wydali bezrobotnym 501 skierowań do pracy. W ramach realizacji zgłoszonych do urzędu ofert pracy, w 2019 roku zostało zorganizowanych 58 giełd pracy na 170 miejsc. Wzięło w nich udział 450 bezrobotnych, z których 77 podjęło pracę. Z tego 5 giełd pracy na 7 miejsc zorganizowano w Filii PUP w Zelowie. Wzięło w nich udział 62 bezrobotnych z Gminy Zelów, z których 4 osoby podjęły pracę.

W 2019 roku z porady indywidualnej skorzystały 1 302 osoby w tym 233 osoby zarejestrowane w Filii PUP w Zelowie. W 2019 roku w poradach grupowych wzięło udział 77 osób w tym 25 z Filii PUP w Zelowie. Uwzględniając potrzeby i zainteresowania osób bezrobotnych, zorganizowano zajęcia

następujących grup:

- „Poszukiwanie pracy w pigułce” – porada grupowa dla osób długotrwale bezrobotnych, dla których określono III profil pomocy – 5 osób,
- „Konstruowanie dokumentów aplikacyjnych” – porada grupowa dla osób, powyżej 50 roku życia - 9 osób,
- „Rozmowa kwalifikacyjna- autoprezentacja, mowa ciała” – porada grupowa ogólna – 11 osób.

Poradnictwo zawodowe świadczy również usługi w zakresie udostępniania szeroko rozumianej informacji zawodowej, udzielanej zarówno indywidualnie, jak i grupowo. Informacja zawodowa obejmuje zagadnienia rynku pracy, informacje o zawodach, możliwościach kształcenia i szkolenia, wspomaga proces podejmowania decyzji zawodowych, a także umożliwia klientom dokładniejszą orientację w świecie pracy.

W 2019 roku z informacji zawodowej skorzystało 3 326 osób z tego 329 zarejestrowanych w Filii PUP w Zelowie, z których:

- z indywidualnej informacji zawodowej – 3 208 osób bezrobotnych (w tym 301 - gmina Zelów),
- z informacji grupowej - 118 osób (w tym 28 Gmina Zelów).

Doradca zawodowy prowadził w Filii PUP w Zelowie grupowe spotkania informacyjne na podstawie opracowanych programów:

- „Zarejestrowałeś się i co dalej?” – grupowa informacja zawodowa dla osób nowo zarejestrowanych (do 6 miesięcy) - 11 osób,
- „Znaczenie i możliwości zdobywania kwalifikacji zawodowych” – grupowa informacja zawodowa dla dłużników alimentacyjnych - 7 osób
- „Zarejestrowałeś się i co dalej?” – grupowa informacja zawodowa dla osób niepełnosprawnych - 10 osób.

Na spotkaniach poruszano zagadnienia dotyczące konieczności „uczenia się przez całe życie”, możliwości zdobywania kwalifikacji zawodowych (szkolenia, bezpłatna edukacja, projekty unijne), korzyści płynących ze zdobywania wiedzy, przedstawiano formy pomocy urzędu pracy osobom bezrobotnym i poszukującym pracy, a także techniki rekrutacyjne stosowane przez pracodawców.

Łączna liczba osób bezrobotnych z terenu gminy Zelów objętych poradnictwem zawodowym wynosiła w 2019 roku - 587 osób.

Poradnictwo zawodowe kierowane jest także do pracodawców i polega na udzielaniu pomocy w doborze kandydatów do pracy spośród osób zarejestrowanych oraz we wspieraniu rozwoju zawodowego pracodawcy i jego pracowników poprzez udzielanie porad zawodowych. W roku 2019 liczba pracodawców korzystających z tej formy pomocy wynosiła – 153 z tego 26 udzielonych przez doradców w Filii PUP w Zelowie.

Tabela 20. Liczba osób z terenu gminy Zelów, wyłączonych z ewidencji w ramach poszczególnych form aktywizacji i ich udział w liczbie aktywizowanych powiatu bełchatowskiego (lata 2018 i 2019).

	2018			2019		
	ogółem powiat bełchatowski	gmina Zelów		ogółem powiat bełchatowski	gmina Zelów	
		w liczbach bezwzględnych	% do ogółu		w liczbach bezwzględnych	% do ogółu
Prace interwencyjne	63	12	19%	69	10	14,5%
Roboty publiczne	10	0	0%	16	2	12,5%

	2018			2019		
	ogółem powiat bełchatowski	gmina Żelów		ogółem powiat bełchatowski	gmina Żelów	
		w liczbach bezwzględnych	% do ogółu		w liczbach bezwzględnych	% do ogółu
Podjęcia pracy w ramach refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowisk pracy dla skierowanych bezrobotnych	88	7	8%	67	13	19,4%
Jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej	109	19	17,4%	134	24	17,9%
Podjęcia działalności gospodarczej w ramach bonu na zasiedlenie	2	0	0%	0	0	0%
Podjęcia pracy poza miejscem zamieszkania w ramach bonu na zasiedlenie	15	1	6,7%	33	5	15,2%
Podjęcia pracy w ramach dofinansowania wynagrodzenia za zatrudnienie skierowanego bezrobotnego powyżej 50 roku życia	9	0	0%	6	1	16,7%
Podjęcia pracy w ramach refundacji części kosztów wynagrodzenia, nagród oraz składek na ubezpieczenie społeczne bezrobotnego do 30 roku życia	50	7	14%	12	2	16,7%
Szkolenia zawodowe/bony szkoleniowe	36	4	11,1%	33	5	15,2%
Staże/bony stażowe	362	120	33,1%	237	64	27%
Przygotowanie zawodowe dorosłych	0	0	0%	1	0	0%
Prace społecznie użyteczne (w tym w ramach PAI)	79	51	64,6%	72	45	62,5%

Źródło: Dane z UM w Żelowie, PUP filia w Żelowie

2.4. Edukacja

2.4.1. Przedszkola (publiczne i prywatne)

Na terenie Gminy Żelów funkcjonują 2 przedszkola oraz 3 punkty przedszkolne publiczne

- Przedszkole Samorządowe Nr 1 z oddziałami integracyjnymi w Żelowie,
- Przedszkole Samorządowe Nr 4 w Żelowie,
- Punkt Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Wygiełzowie,
- Punkt przedszkolny w Szkole Podstawowej w Kociszewie,
- Punkt Przedszkolny w Szkole Podstawowej w Łobudzicach z filią w Bujnach Szlacheckich

oraz 2 przedszkola niepubliczne i jeden klub dziecięcy

- Przedszkole Niepubliczne Akademia Uśmiechu,
- Przedszkole Edukacyjne w Zelowie,
- Klub dziecięcy Akademia Uśmiechu.

Dodatkowo przy szkołach podstawowych funkcjonują następujące oddziały przedszkolne:

- Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej nr 2 w Zelowie,
- Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Kociszewie,
- Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Wygiełzowie,
- Oddział przedszkolny w Szkole Podstawowej w Łobudzicach z filią w Bujnach Szlacheckich.

W przedszkolach publicznych (z pominięciem punktów przedszkolnych i oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych) łącznie dostępnych jest 200 miejsc w 8 grupach dla dzieci w wieku 3-5 lat i 2 grupach „0”.

Przedszkole Samorządowe nr 4 w Zelowie dysponuje 75 miejscami, w podziale na 3 grupy dla dzieci w wieku 3-5 lat i jednym oddziałem „0”. Do przedszkola uczęszczają następujące grupy dzieci:

- 3-latki 21 dzieci,
- 4-latki 16 dzieci,
- 5-latki 17 dzieci,
- 6-latki 21 dzieci.

Liczba dzieci nieprzyjętych do przedszkola w 2019 r. wyniosła 2, natomiast aktualnie wynosi 7.

Przedszkole Samorządowe nr 1 z oddziałami integracyjnymi w Zelowie dysponuje 125 miejscami, w podziale na 5 grup dla dzieci w wieku 3-5 lat i jednym oddziałem „0”. Do przedszkola uczęszczają następujące grupy dzieci:

- 3-latki 26 dzieci,
- 4-latki 32 dzieci,
- 5-latki 35 dzieci,
- 6-latki 31 dzieci,
- 7-latki 1 dziecko.

Liczba dzieci, którym odmówiono przyjęć z braku miejsc w roku 2019 wyniosła 16, a aktualnie wynosi 34.

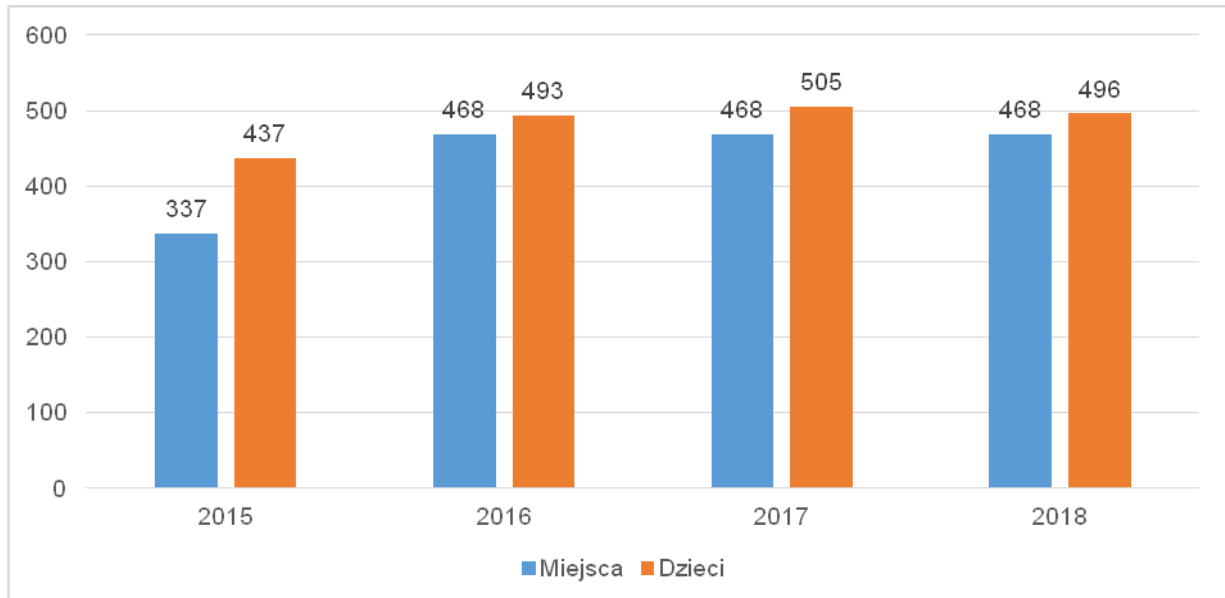
W obu przedszkolach stawka żywieniowa wynosi 7 zł za dzień, natomiast odpłatność za pobyt – 1 zł za każdą godzinę powyżej 5.

W przedszkolach niepublicznych wysokość czesnego wahała się od 120 zł w Przedszkolu Edukacyjnym do 270 zł w Przedszkolu Niepublicznym „Akademia Uśmiechu”. Przedszkola niepubliczne oferowały ponad 200 miejsc (125 w Akademii Uśmiech i 88 w Przedszkolu Edukacyjnym). Stawka żywieniowa była zróżnicowana. Akademia Uśmiechu oferuje wyżywienie całodzienne za kwotę 11 zł, natomiast przedszkole Edukacyjne w rozbiu na I i II danie, odpowiednio 2,8 zł i 5,8 zł.

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2015-2018 liczba w wieku przedszkolnym w Gminie Zelów w latach nieznacznie przekraczała dostępną liczbę miejsc. Najmniej korzystna sytuacja

była w 2015 r. kiedy to różnica wyniosła 100. Niemniej jedna w latach 2016-2018 sytuacja poprawiła się w sposób znaczący.

Wykres 3. Liczba miejsc i dzieci w przedszkolach zlokalizowanych w Gminie Żelów w latach 2015-2018

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat w okresie od 2015 do 2018 roku, w Gminie Żelów wahała się od 653 do 718 i była najniższa spośród wszystkich porównywanych jednostek. Niemniej jednak należy zauważyć, że jest to spowodowane deficytem dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na obszarze wiejskim Gminy Żelów. W przypadku obszaru miejskiego wartość ww. wskaźnika jest ok. o 50% wyższa niż w jednostkach referencyjnych.

Powyższe potwierdza również analiza wskaźnika liczba dzieci w wieku 3-5 lat przypadająca na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego w latach 2015-2018. Wartości osiągane przez Gminę Żelów, w odniesieniu do jednostek porównywanych, są wyższe. Najbardziej zbliżone do wszystkich jednostek, Gmina Żelów osiągnęła w roku 2018. W przypadku ww. wskaźnika warto podkreślić, iż w rozbiu na miasto oraz obszar wiejski wartości wskaźnika wypadają skrajnie różnie. Otóż szczegółowa analiza pokazuje, iż problem z dostępnością miejsc w przedszkolach występuje na obszarze wiejskim.

Tabela 21. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat oraz dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego

	dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat				dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Gmina Żelów	718	653	691	713	1,51	1,12	1,05	1,00
Żelów - miasto	1 167	1 004	1 249	1 263	0,85	0,63	0,55	0,53
Żelów - obszar wiejski	319	309	205	236	4,91	4,82	4,78	4,55
Powiat bełchatowski	820	801	839	855	1,26	1,02	0,92	0,89
POLSKA	842	811	847	873	1,12	1,01	0,94	0,89
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	813	773	811	837	1,20	1,07	1,00	0,95
ŁÓDZKIE	847	818	851	868	1,15	1,01	0,94	0,90
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	812	776	818	837	1,29	1,11	1,03	1,00

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.4.2. Szkoły podstawowe publiczne

W Gminie Zelów funkcjonują następujące szkoły podstawowe:

- Szkoła Podstawowa nr 1 w Zelowie,
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Zelowie,
- Szkoła Podstawowa nr 4 w Zelowie,
- Szkoła Podstawowa w Wygiełzowie,
- Szkoła Podstawowa w Kociszewie,
- Szkoła Podstawowa w Łobudzicach z filią w Bujnach Szlacheckich.

Największą szkołą pod względem liczby uczniów oraz pracujących nauczycieli jest Szkoła Podstawowa nr 4 im. Henryka Sienkiewicza w Zelowie. Do szkoły uczęszczało łącznie 378 uczniów, z czego do szkoły podstawowej 362 osoby, a do oddziału przedszkolnego 16 osób. Szkoła posiadała również 56 komputerów z dostępem do Internetu. Łącznie w szkole funkcjonował 17 oddziałów, w tym jeden oddział przedszkolny. Do dyspozycji uczniów było łącznie 18 pomieszczeń. W szkole pracowało 33 nauczycieli zatrudnionych na 34 etaty.

Nieznacznie mniejszą pod względem liczby uczniów i zatrudnionych nauczycieli była Szkoła Podstawowa nr 2 w Zelowie. Do szkoły uczęszczały 322 osoby, z czego 298 do szkoły podstawowej i 24 do oddziału przedszkolnego.

Najmniejsza ze wszystkich szkół pod względem liczby uczniów uczęszczających była Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Łobudzicach, do szkoły uczęszczało 75 osób. Natomiast najmniej nauczycieli pracowało w Szkole Podstawowej im. Tadeusza Kościuszki w Kociszewie.

Każda szkoła w Gminie Zelów posiadała komputery z dostępem do Internetu. Łącznie w szkołach dostępnych było 244 komputery, z czego 237 dla uczniów (w tym laptopy i tablety). W roku 2019 do szkół uczęszczało 1155 osób, z czego do oddziałów w szkołach podstawowych 1058 uczniów. Do dyspozycji uczniów były 84 pomieszczenia do nauczania.

W 2020 r. najwięcej uczniów ukończyło Szkoła Podstawowa nr 1 im. Obrońców Praw Człowieka w Zelowie.

Tabela 22. Szkoły podstawowe – stan na 31.12.2019 r.

Nr lub nazwa szkoły	Liczba					Liczba komputerów z dostępem do Internetu	Liczba nauczycieli	
	uczniów ⁵	absolwentów w 2019 r.	absolwentów w 2020 r.	oddziałów	pomieszczeń do nauczania		osób	etatów
Szkoła Podstawowa nr 2 w Zelowie	SP - 298 OP - 24	20	18	15	13	50	28	25,75
Szkoła Podstawowa nr 4 im. Henryka Sienkiewicza w Zelowie	SP - 362 OP - 16	-	-	SP - 16 OP - 1	18	56	33	34,00
Szkoła Podstawowa im. mjr H. Sucharskiego	SP - 103 OP - 13	26	7	SP - 8 OP - 1	10 ⁶	25	17	13,10

⁵ SP – szkoła podstawowa, OP – oddział przedszkolny, PP – punkt przedszkolny

⁶ W tym sala gimnastyczna

Nr lub nazwa szkoły	Liczba					Liczba komputerów z dostępem do Internetu	Liczba nauczycieli	
	uczniów ⁵	absolwentów w 2019 r.	absolwentów w 2020 r.	oddziałów	pomieszczeń do nauczania		osób	etatów
w Bujnach Szlacheckich	PP - 7			PP - 1				
Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Kociszewie	SP – 93 PP i OP - 37	15	14	10 (w tym PP i OP)	10	28 ⁷	15	16,01
SP Wygietzów	167	14	23	8	10	40	18	13,77
Szkoła Podstawowa im. Janusza Kusocińskiego w Łobudziach	75	47 ⁸	14 Kl. VIII	9	12	45 ⁹	17	13,03
Szkoła Podstawowa nr 1 im. Obrońców Praw Człowieka w Zelowie	127	93 + 63 (gimnazjum)	61	8	21	65	29	28,29 dotyczy Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Zelowie

Źródło: Dane dostarczone przez Gminę Zelów

W roku szkolnym 2019/2020 w szkołach podstawowych i liceum ogólnokształcącym w Gminie liczba etatów nauczycieli wyniosła 128,04. Liczba etatów nauczycieli wahała się pomiędzy 128,04 w roku szkolnym 2019/2020 do 134,5 w roku szkolny 2017/2018. Najwięcej nauczycieli w roku szkolnym 2019/2020 miało stopień nauczyciela dyplomowanego. Łącznie było 97,18 etatu. Należy jednak zauważyć, że w stosunku do roku 2018/2019 nastąpił spadek w tej grupie zawodowej.

Tabela 23. Nauczyciele wg stopni awansu w etatach w szkołach podstawowych

Nauczyciele wg stopni awansu	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Stażyści	0,72	6,44	5,1	7,41
Kontraktowi	3,91	5,14	5,11	7,58
Mianowani	20,71	22,22	18,73	15,87
Dyplomowani	104,24	100,7	101,05	97,18
Razem	129,58	134,5	129,99	128,04

Źródło: Dane dostarczone przez Gminę Zelów

W ramach szkół dostępna jest ogólnodostępna oraz o ograniczonej dostępności infrastruktura sportowa:

- Szkoła Podstawowa nr 4 posiada ogólnodostępne boisko Orlik oraz o ograniczonej dostępności salę gimnastyczną o wymiarach 176 m² i małą salkę gimnastyczną 60 m²,
- Szkoła Podstawowa nr 2 posiada ogólnodostępny plac zabaw o powierzchni 438 m², ogródek o powierzchni 187 m² oraz halę sportową, a także o ograniczonej dostępności boisko szkolne,

⁷ 21 do dyspozycji uczniów, 7 pozostałe

⁸ Gimnazjum, 0 szkoła podstawowa (nie było oddziałów)

⁹ 21 stacjonarne, 14 laptopów, 10 tabletów

- Szkoła Podstawowa w Łobudzicach z filią w Bujnach Szlacheckich posiada o ograniczonej dostępności 2 sale gimnastyczne oraz 2 boiska szkolne,
- Szkoła Podstawowa w Kociszewie posiada ogólnodostępną pełnowymiarową salę gimnastyczną oraz o ograniczonej dostępności boisko szkolne,
- Szkoła Podstawowa w Wygiełzowie Kociszewie posiada o ograniczonej dostępności salę gimnastyczną oraz boisko szkolne,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Zelowie posiada o ograniczonej dostępności salę gimnastyczną oraz boisko szkolne.

W celu oceny jakości nauczania dokonano oceny wyników osiągniętych przez uczniów klas ósmych w odniesieniu do innych gmin z powiatu bełchatowskiego, średnich wyników w powiecie oraz województwie łódzkim. Najlepiej uczniowie z Gminy Zelów w 2019 r., napisali egzamin z języka polskiego. Średni wynik z ww. egzaminu wyniósł 51%. Jednakże w odniesieniu do jednostek porównywanych wynik ten należy ocenić jako średni.

Wynik z języka angielskiego uzyskany przez uczniów szkół podstawowych w Zelowie był niższy niż w przypadku języka polskiego i wyniósł 44,09%. Na tle jednostek porównywanych był to jeden z niższych wyników. Niższy wynik uzyskali uczniowie ze szkół podstawowych w Gminie Drużbice (41,49%).

Najniższy wyniki, uczniowie z Gminy Zelów, uzyskali z matematyki (40,78%). Na tle jednostek porównywanych był to jeden z niższych wyników. Niższy wynik uzyskali uczniowie ze szkół podstawowych w Gminie Szczerców (37,05%).

Tabela 24. % wyniki z egzaminów 8-klasisty w Gminie Zelów i gminach powiatu bełchatowskiego, powiecie bełchatowskim oraz województwie łódzkim w 2019 r.

Nazwa jednostki	Język polski	Matematyka	Język angielski
Zelów	51,00	40,78	44,09
Bełchatów (gmina miejska)	58,12	45,52	54,98
Bełchatów (gmina wiejska)	50,64	44,04	50,33
Drużbice (gmina wiejska)	58,51	43,69	41,49
Kleszczów (gmina wiejska)	58,18	53,74	59,04
Kluki (gmina wiejska)	63,63	49,58	51,06
Rusiec (gmina wiejska)	44,42	42,42	48,08
Szczerców (gmina wiejska)	48,78	37,05	44,58
Powiat bełchatowski	55,43	44,51	51,46
Województwo łódzkie	55,97	46,93	53,72

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

Dokonano również analizy wyników egzaminu ósmoklasisty w Gminie Zelów wg skali staninowej. Skala staninowa stosowana w pomiarze dydaktycznym odpowiada na pytanie, jaką pozycję zajmuje wynik osiągnięty przez ucznia/absolwenta na tle wyników osiągniętych przez całą badaną populację. Skala staninowa wprowadza 9 przedziałów wyników¹⁰. W 2019 r. do egzaminu podeszły 132 osoby. W przypadku języka angielskiego i matematyki wyniki z 5 szkół zostały zakwalifikowane jako średnie, natomiast z jednej szkoły jako niskie. W przypadku języka polskiego wyniki z trzech szkół zostały zakwalifikowane jako średnie oraz z 3 szkół jako niskie.

¹⁰ https://uczniowie.oke.poznan.pl/cms,772,co_to_sa_skale_staninowe_....htm

Tabela 25. Skala staninowa średnich wyników egzaminów 8-klasisty w Gminie Zelów w 2019 r. w rozbiciu na poszczególne przedmioty

	Liczba zdających	Średni wynik (w %)	Liczba szkół z wynikiem		
			Niskim	Średnim	Wysokim
Język angielski	132	44	1	5	0
Matematyka	132	41	1	5	0
Język polski	132	51	3	3	0

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi

Współczynnik skolaryzacji brutto zgodnie z definicją GUS to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

W Gminie Zelów, w latach 2015-2018 współczynnik solaryzacji brutto w Gminie Zelów był bardzo zbliżony do wartości osiągniętych przez jednostki referencyjne. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę na wysoką wartość wskaźnika dla miasta. Wartości te są znacznie powyżej 100. W konsekwencji może oznaczać to, że gros uczniów z obszaru wiejskiego uczęszczało do szkół podstawowych w mieście.

Tabela 26. Współczynnik solaryzacji brutto w latach 2015-2018

	2015	2016	2017	2018
Gmina Zelów	86,70	94,26	92,98	92,76
Zelów - miasto	114,93	126,67	127,75	126,15
Zelów - obszar wiejski	58,63	61,80	59,19	61,23
Powiat bełchatowski	90,57	95,97	94,83	94,82
POLSKA	90,94	96,62	95,24	95,46
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	89,65	94,50	93,42	93,70
ŁÓDZKIE	91,63	97,48	95,96	95,95
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	90,07	96,32	95,65	95,15

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Analizując obciążenie oddziałów w szkołach podstawowych w latach 2015-2018, należy stwierdzić, iż utrzymuje się ono na względnie stałym poziomie. Jednocześnie wartości osiągane przez Gminę nie odbiegają od wartości osiąganych przez jednostki referencyjne. Niemniej jednak niezmiennie zauważalna jest dysproporcja pomiędzy miastem, a obszarem wiejskim. W tym przypadku w każdym analizowanym roku miasto Zelów osiągało znacznie wyższe wartości niż obszar wiejski.

Tabela 27. Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych

	2015	2016	2017	2018
Gmina Zelów	20	20	19	19
Zelów - miasto	22	23	22	22
Zelów - obszar wiejski	18	16	15	16
Powiat bełchatowski	18	18	18	18
POLSKA	18	18	17	17
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	18	17	17	17
ŁÓDZKIE	18	18	17	17
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	18	17	17	17

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.4.3. Kształcenie na poziomie ponadpodstawowym młodzieży i dorosłych

Kształceniem na poziomie ponadpodstawowym w Gminie Zelów zajmują się dwa zespoły szkół: Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Jana Kilińskiego oraz Zespół Szkół Ogólnokształcących w Zelowie. W ramach Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Zelowie działa Szkoła Branżowa oraz Technikum Mechaniczne. W ramach technikum mechanicznego uczniowie mogą kształcić się na kierunkach:

- technik pojazdów samochodowych,
- technik mechanik,
- technik informatyk,
- technik mechanizacji rolnictwa i agrotechniki.

W ramach szkoły branżowej możliwe jest kształcenie w zawodach:

- mechanik operator pojazdów i maszyn rolniczych,
- mechanik pojazdów samochodowych,
- elektromechanik pojazdów samochodowych.
- ślusarz

Szkoła posiada:

- warsztaty szkolne,
- internat ze stołówką,
- salę gimnastyczną z siłownią,
- do nauki jazdy: samochody osobowe, ciągniki i kombajn zbożowy.

Z kolei w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Zelowie na poziomie ponadpodstawowym kształci liceum ogólnokształcące.

W 2020 r. w Liceum było 128 uczniów. W 2020 r. liceum ukończyły 33 osoby, w stosunku do roku 2019 nastąpił spadek o 6 absolwentów. W przeliczeniu na pełny etat w Liceum pracowało 10 nauczycieli. Do dyspozycji uczniów jest 65 komputerów z dostępem do Internetu. Uczniowie mają również do dyspozycji salę gimnastyczną oraz boisko.

Tabela 28. Dane dotyczące Liceum Ogólnokształcącego w Gminie Zelów

Uczniowie	Absolwenci w roku 2019	Absolwenci w roku 2020	Nauczyciele w przeliczeniu na pełne etaty	Sale gimnastyczne	Boiska	Liczba komputerów z dostępem do Internetu do użytku uczniów
128	39	33	10	1	1	65

Źródło: Dane dostarczone przez Gminę Zelów

Analizując obciążenie oddziałów w szkołach branżowych w latach 2017-2018¹¹, należy stwierdzić, iż utrzymuje się ono na względnie stałym poziomie. Jednocześnie wartości osiągnięte przez Gminę nie odbiegają od wartości osiągniętych przez jednostki referencyjne.

¹¹ Szkoły branżowe powstały w 2017 r.

Tabela 29. Uczniowie przypadający na oddział w szkołach branżowych I stopnia w Gminie Żelów i w jednostkach porównywanych

	2017	2018
Gmina Żelów	21	24
Powiat bełchatowski	25	25
ŁÓDZKIE	21	17
POLSKA	21	20

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Obciążenie oddziałów w liceach ogólnokształcących w latach 2015-2018 w Gminie Żelów nieznacznie spadło (z 24 uczniów na jeden oddział, do 21 uczniów na jeden oddział). Wartość ta jest niższa niż dane dla jednostek referencyjnych.

Tabela 30. Uczniowie przypadający na oddział w liceach ogólnokształcących w Gminie Żelów i w jednostkach porównywanych

	2015	2016	2017	2018
Gmina Żelów	24	19	22	21
Powiat bełchatowski	25	24	24	24
ŁÓDZKIE	27	26	26	26
POLSKA	26	26	26	26

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.5. Pomoc społeczna

Za koordynację polityki pomocy społecznej w Gminie odpowiada Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Żelowie. W 2019 r. M-GOPS realizował swoje działania na podstawie ustawy: o pomocy społecznej, o świadczeniach rodzinnych i inne. W ramach wsparcia, w 2019 r. M-GOPS udzielił pomocy i wsparcia 1191 osobom, co stanowiło 8% wszystkich mieszkańców Gminy. Jako główne przyczyny udzielania wsparcia wskazano: długotrwałą chorobę ubóstwo, bezrobocie i niepełnosprawność. W 2019 r. z pomocy społecznej skorzystało 1269 osób z 615 rodzin.

M-GOPS zapewnił również funkcjonowanie 8 rodzin zastępczych.

W 2019 r. M-GOPS w Żelowie przyznał świadczenia dla 551 osób bezrobotnych.

M-GOPS udzielał świadczeń w podziale na pieniężne i niepieniężne. W 2019 r. ze świadczeń pieniężnych skorzystały 1092 osoby z 517 rodzin. łączna kwota świadczeń zasiłków celowych, okresowych i stałych wyniosła 1 093 464,83 zł. Świadczeniami niepieniężnymi objęto natomiast 819 osób z 319 rodzin. W ramach świadczeń niepieniężnych prowadzone było dożywianie dzieci i dorosłych, zapewnienie miejsca w domach pomocy społecznej, zapewnienie schronienia oraz sprawienie pogrzebu.

Tabela 31. Główne powody przyznawania pomoc społeczna w 2019 r. w Gminie Żelów

Powody pomocy	Wnioski o pomoc		Pomoc przyznana		
	liczba rodzin	liczba osób	liczba rodzin	liczba osób	Kwota
Bezrobocie	242	347	242	347	628 345,17 zł
alkoholizm i narkomania	54	68	54	68	207 203,92 zł
niepełnosprawność	265	349	265	349	1.499.952,618 zł
długotrwała choroba	473	653	473	653	1.995.424,00 zł
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i	140	150	140	150	112.641, 47 zł

prowadzenia gospodarstwa domowego					
ochrona macierzyństwa	42	42	42	42	4.889,55 zł

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

łącznie wydatki ogółem na pomoc społeczną w 2019 r. w Gminie Zelów wyniosły 24 366 235,30 zł w tym:

- w ramach zadań własnych : 4 978 251,59 zł, w tym: zasiłki stałe – 598 612,55 zł, zasiłki okresowe- 214 287,28 zł,
- w ramach zadań zleconych -19 295 992,36 zł,
- w ramach realizacji projektu – „Centrum Usług Społecznych dla powiatu bełchatowskiego” ze środków EFS- 91 991,35 zł.

Na dzień 31 grudnia 2019 r. w Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej zatrudnione były 43 osoby, w tym 8 pracowników socjalnych wykonujących zadania z zakresu pomocy społecznej, w sekcji usług opiekuńczych zatrudnionych było 6 opiekunów.

Oprócz ww. M-GOPS w Zelowie realizował świadczenia skierowane do rodzin, osób z niepełnosprawnościami oraz zasiłki dla opiekunów.

Poza M-GOPS na terenie Gminy działają inne instytucje zajmujące się pomocą społeczną m.in. na terenie gminy działa Środowiskowy Dom Samopomocy w Walewicach. Ośrodek świadczy wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi. W 2019 r. z ŚDS korzystały 83 osoby¹². Środowiskowy Dom Samopomocy w Walewicach jest placówką dziennego pobytu dla osób z zaburzeniami psychicznymi, umożliwiającą uczestnikom w czasie pobytu skorzystanie z jednego posiłku przygotowywanego przez samych uczestników w ramach zajęć terapeutycznych oraz ogniwem oparcia społecznego pozwalającego im na zaspokojenie ich podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnianie się i integrację społeczną. Osoby z zaburzeniami psychicznymi kierowane są do ośrodka na podstawie decyzji kierownika Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zelowie. Środowiskowy Dom Samopomocy w Walewicach jest jednostką sektora finansów publicznych i funkcjonuje w formie jednostki budżetowej, na zasadach określonych w przepisach o finansach publicznych. Dom Samopomocy pokrywa wydatki związane z funkcjonowaniem bezpośrednio z budżetu Gminy Zelów, a pobrane dochody odprowadza na rachunek dochodów budżetu Gminy Zelów.

Na terenie gminy działa również Dom Pomocy Społecznej w Zabłotach, w którym obecnie przebywa 80 mieszkańców. Mają oni zapewnioną całodobową opiekę przez wykwalifikowany personel, który systematycznie podnosi swoją wiedzę i umiejętności. Budynki DPS są podzielone na sektory: część mieszkalną (pokoje mieszkańców), część biurową, zaplecze techniczne, część terapeutyczną i rekreacyjną. Całość budynków jest tak zaprojektowana by pensjonariuszom zapewnić wygodne i funkcjonalne warunki pobytu. Pokoje 1, 2 i 3 osobowe wyposażone są w meble, sprzęt radiowy oraz instalację przywoławczą. Mieszkańcy mają możliwość rozwijania swoich zainteresowań w pracowniach: ceramicznej, komputerowej, muzycznej, plastycznej i innych. Preferowaną formą terapii są też spacerunki po pobliskim lesie oraz uczestnictwo w wycieczkach rowerowych.

Ponadto usługi pomocy społecznej świadczone są w:

- Szkole Podstawowej nr 2 z oddziałami integracyjnymi w Zelowie – w tej chwili 2 oddziały integracyjne,

¹² https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/sites/47009/wiadomosci/519863/files/raport_o_stanie_gminy_zelow_za_2019_r.pdf

- Przedszkolu Samorządowym nr 1 z oddziałami integracyjnymi w Zelowie (obecnie brak oddziałów),
- Świetlicy środowiskowej prowadzonej przez Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych w Zelowie.

Działania w zakresie pomocy społecznej są niezwykle istotne dla wyrównywania szans. Analizując sytuację społeczną w Gminie Zelów na tle jednostek porównywanych, należy stwierdzić, iż jest ona najmniej korzystna. W 2018 r., aż na 38,3% dzieci w wieku do 17 lat rodziny otrzymywały zasiłki. Podobna wartość została jedynie osiągnięta w gminach miejsko-wiejskich województwa łódzkiego (36,2%). Należy również zwrócić uwagę, iż od 2015 r. do 2018 r. Gmina Zelów odnotowała najwyższy przyrost wartości ww. wskaźnika (tj. o 14%).

Tabela 32. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100%)
Gmina Zelów	33,5	36,6	38,9	38,3	1,14
Powiat bełchatowski	23,9	25,8	25,9	26,2	1,10
POLSKA	26,8	29,4	29,3	29,4	1,10
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	30,3	33,3	33,2	33,0	1,09
ŁÓDZKIE	28,6	31,5	31,3	31,3	1,09
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	33,4	37,2	36,8	36,2	1,08

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Gminie Zelów, w 2018 r., na 10 tys. mieszkańców przypadało 1014 beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. Wartość ta jest znacznie wyższa niż w jednostkach porównywanych. Należy jednak zauważyć, że dynamika spadku ww. wskaźnika, w stosunku do roku 2015 znacząco nie odbiegała od jednostek porównywanych, a w liczbach bezwzględnych w Gminie Zelów była największa.

Tabela 33. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100%)
Gmina Zelów	1 288	1 154	1 128	1 014	0,79
Powiat bełchatowski	841	759	681	626	0,74
POLSKA	710	645	568	513	0,72
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	810	733	643	579	0,71
ŁÓDZKIE	704	639	563	533	0,76
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	810	738	659	601	0,74

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

2.6. Zdrowie

Opiekę zdrowotną mieszkańcom gminy zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej, mieszczący się przy ulicy Żeromskiego 21 w Zelowie. Podlegają mu dwie przychodnie – przy ul. Żeromskiego 26 i w Wygietzowie 29.

W 2019 r. udzielono 58 918 świadczeń zdrowotnych SP ZOZ. Przeciętny stan zatrudnienia w roku obrotowym 2019 wyniósł 20 osób. Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Zelowie z siedzibą w Zelowie, prowadzi działalność od 01.01.2002 r. Czas działania Zakładu jest nieoznaczony. Celem działania placówki jest zapewnienie ludności zamieszkałej na terenie Gminy Zelów opieki zdrowotnej z uwzględnieniem praw pacjenta określonych w karcie pacjenta.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Zelowie w 2019 roku prowadził działalność w zakresie:

- podstawowej opieki zdrowotnej dla osób ubezpieczonych w Narodowym Funduszu Zdrowia, którzy złożyli deklarację wyboru do lekarza SP ZOZ,
- gabinetu położnej środowiskowo-rodzinnej dla kobiet ubezpieczonych w Narodowym Funduszu Zdrowia na podstawie złożonej deklaracji,
- gabinetu pielęgniarki środowiskowo-rodzinnej dla osób ubezpieczonych w Narodowym Funduszu Zdrowia na podstawie złożonej deklaracji;
- rehabilitacji leczniczej – lekarska rehabilitacja ambulatoryjna oraz gabinet fizjoterapii świadczący zabiegi na podstawie skierowań wystawionych przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego,
- poradni ginekologiczno-położniczej dla osób ubezpieczonych w Narodowym Funduszu Zdrowia,
- higieny szkolnej dla wszystkich uczniów, uczących się w szkołach położonych na terenie Gminy Zelów,
- medycyny pracy.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Zelowie w 2019 r. realizował następujące programy finansowane ze środków NFZ:

- Program Zdrowotny Narodowego Funduszu Zdrowia profilaktyki raka szyjki macicy adresowany jest do kobiet w wieku 25-59 lat. Program swym działaniem obejmował badania cytologiczne u kobiet w ww. wieku, które nie wykonywały tego badania w ciągu ostatnich 3 lat.
- Program profilaktyki chorób układu krążenia, który adresowany jest do osób w wieku 35, 40, 45, 50, oraz 55 lat, u których nie została dotychczas rozpoznana choroba układu krążenia i które w okresie ostatnich 5 lat nie korzystały ze świadczeń udzielanych w ramach programu.
- Program profilaktyki gruźlicy. Adresaci programu to populacja osób dorosłych w programie nie mogą brać udziału osoby, u których rozpoznano wcześniej gruźlicę.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Zelowie realizował umowę w ramach ogłoszonego konkursu przez Zarząd Województwa Łódzkiego na realizację następujących zadań ambulatoryjna rehabilitacja lecznicza, uzasadniona stwierdzoną patologią zawodową dla pacjentów z terenu województwa łódzkiego. Ponadto realizował umowę zawartą z Uniwersytetem Medycznym pod nazwą „Łódzki Program Profilaktyki Nowotworów Głowy i Szyi”.

W 2019 roku głównym źródłem finansowania działalności SPZOZ w Zelowie był kapitał własny, który na koniec grudnia 2019 roku obejmował 74,7% pasywów ogółem. Ich udział w porównaniu do roku ubiegłego wzrósł o 4,4%. Na koniec 2019 roku kapitał własny był dodatni i wynosił 651,8 tys. zł. W strukturze kosztów rodzajowych dominujący udział miały koszty z tytułu wynagrodzeń.

SP ZOZ w Zelowie w 2019 r. osiągnął przychód na 2 985 258,85 zł, z czego z tytułu świadczenia usług medycznych 2 901 861,76, co stanowiło 97,5% wszystkich przychodów. Pozostałe 2,5% przychodów stanowiły pozostałe przychody operacyjne oraz przychody finansowe.

Z kolei koszty działalności SP ZOZ w Zelowie wyniosły 2 913 409,33 zł. Tym samym SP ZOZ w Zelowie osiągnął dodatni wynik finansowy na poziomie 71 849,52 zł.

Tabela 34. Finanse Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Zelowie w 2019 r.

PRZYCHODY	2 985 258,85
- usługi medyczne	2 901 861,76
- pozostałe przychody operacyjne	82 737,92
- przychody finansowe	659,17
KOSZTY	2 913 409,33
-koszty wg rodzaju	2 910 388,44
- pozostałe koszty operacyjne	0,00
- koszty finansowe	3 020,89
WYNIK FINANSOWY	71 849,52

Źródło: Dane dostarczone przez Gminę Zelów

W ramach Działalność SP ZOZ w Zelowie prowadzone są:

– **Poradnia POZ.:**

Podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest dla pacjentów, którzy złożyli deklarację wyboru lekarza, pielęgniarki i położnej w danej przychodni. Deklarację należy złożyć pisemnie na specjalnych drukach, przynieść do rejestracji, gdzie zostanie sprawdzona z okazanym dokumentem tożsamości i przyjęta. W deklaracji należy podać aktualny adres. Jeśli deklaracja nie może być przyjęta, alternatywnie wskazywane jest inne miejsce udzielania świadczeń podstawowej opieki zdrowotnych w ramach umowy z NFZ. Pacjent może zmienić przychodnie trzy razy w roku bezpłatnie lub więcej razy – odpłatnie. Można złożyć deklarację wyboru lekarza, pielęgniarki/położnej podstawowej opieki zdrowotnej tylko w jednym miejscu. Złożenie deklaracji w innej przychodni automatycznie unieważnia wcześniej złożoną deklarację w poprzedniej przychodni. Świadczenia w podstawowej opiece zdrowotnej są udzielane w godzinach od 8 do 18 w dni powszednie. Zakres świadczeń udzielanych przez lekarzy, pielęgniarki/położne podstawowej opieki zdrowotnej obejmuje problemy zdrowotne w ramach kompetencji zawodowych specjalistów medycyny rodzinnej, lekarzy internistów i pediatrów oraz analogicznie pielęgniarki/położne rodzinne, pielęgniarki szkolne. Świadczenia zdrowotne realizowane są w przychodni. W sytuacjach uzasadnionych względami medycznymi świadczenia podstawowej opieki zdrowotnej mogą być udzielone w miejscu zamieszkania pacjenta na określonych zasadach.

Lekarz w podstawowej opiece zdrowotnej przeprowadza badanie lekarskie, zleca badania diagnostyczne, jeśli wymaga tego proces leczenia w ramach podstawowej opieki zdrowotnej, kieruje do innych specjalistów w poradniach specjalistycznych, jeśli leczenie lub dalsza diagnostyka tego wymagają, kieruje do szpitala, jeśli uzna to za konieczne. Badania diagnostyczne niezbędne w trakcie leczenia w innych poradniach podstawowej opieki zdrowotnej, poradniach specjalistycznych czy też przed przyjęciem do szpitala są realizowane bezpłatnie wyłącznie w miejscach wskazanych przez lekarza informującego o konieczności ich wykonania. Informacja o konieczności wykonania ww. badań diagnostycznych powinna być potwierdzona wydaniem odpowiedniego skierowania. Lekarz podstawowej opieki zdrowotnej nie „przepisuje” skierowań z innych poradni. Udogodnieniem dla pacjentów zadeklarowanych, było wprowadzenie możliwości pozyskania recepty oraz zwolnienia lekarskiego w formie elektronicznej. Pacjenci, którzy przynależą do Zelowskiego Centrum Medycznego, mogą otrzymać receptę na lek stały, bez konieczności umawiania wizyty, po wcześniejszej konsultacji z lekarzem.

W Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Zelowie zatrudnionych zostało 6 pediatrów, w tym jeden specjalista w zakresie alergologii dziecięcej oraz neonatologii.

Lekarze specjaliści przyjmujący w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej pacjenci mogą korzystać z porad specjalistów:

1. ortopedii,
2. rehabilitacji medycznej,
3. chirurgii ogólnej i onkologicznej,
4. urologii,
5. nefrologii,
6. chorób wewnętrznych,
7. neurologii,
8. medycyny pracy,
9. okulistyki,
10. endokrynologii,
11. psychiatrii,
12. anestezjologii,
13. kardiologii,
14. diabetologii.

– **Poradnia ginekologiczno-położnicza.**

Jednym z ważniejszych działań placówki w 2019 roku było rozwinięcie usług z zakresu ginekologii i położnictwa. W ramach funkcjonowania poradni pacjenci mogą skorzystać z porad ginekologów, położnych oraz perinatologa, czyli specjalisty zajmującego się opieką nad kobietami ciężarnymi oraz płodem i noworodkami. Personel posiada certyfikaty kursu USG. Zakupiony został również nowy fotel ginekologiczny, który usprawnił pracę specjalistów i poprawił komfort dla pacjentek.

– **Dział fizjoterapii leczniczej**

Fizjoterapia ambulatoryjna odbywa się na podstawie zlecenia wydanego przez lekarza ubezpieczenia zdrowotnego. Cykl terapeutyczny trwa do 10 dni zabiegowych, nie więcej jednak niż 5 zabiegów dziennie. Skierowanie na zabiegi powinno być zarejestrowane w ciągu 30 dni od dnia jego wystawienia. Pacjenci mogą korzystać również z usług fizjoterapeutów, przyjmujących w godzinach otwarcia przychodni.

– **Inwestycje i działania promocyjne.**

W 2019 roku przeprowadzono remont nawierzchni przed wejściem do budynku, zamontowana została również tzw. opaska zabezpieczająca budynek przed podsiąkaniem.

Utworzone zostały nowe stanowiska do obsługi pacjenta, gabinety lekarskie wyposażono w komputery oraz drukarki. Wprowadzony został również wewnętrzny system, oparty na serwerze, który usprawnił pracę personelu. Ponadto od 2019 roku uruchomiono stronę internetową placówki oraz profil w mediach społecznościowych na platformie facebook. Systematycznie przeprowadzane były akcje profilaktyczne, podczas których pacjenci mogli skorzystać m.in.: z badań mammograficznych, ultrasonografii dopplerowskiej, USG, badania słuchu oraz wzroku.

SP ZOZ prowadziło ścisłą współpracę z Miejsko – Gminnym Klubem Honorowych Dawców Krwi w Zelowie.

Ponadto mieszkańcy gminy mogą korzystać z usług dwóch Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej. Pierwszy z nich NZOZ „Medyk” s.c., mieszczący się przy ul. Wolności 1c, posiada w swojej strukturze m.in.: poradnię okulistyczną, poradnię medycyny szkolnej, poradnię endokrynologiczną, poradnię

diagnostyki EKG, poradnię chorób wewnętrznych. Drugi NZOZ to Przychodnia Lekarska „Siwy” Lekarze, Pielęgniarki, Położne. Spółka Partnerska, działająca przy ulicy Sienkiewicza 14.

Najbliższy szpital oddalony jest od gminy o około 16 km i zlokalizowany jest w mieście Bełchatów. Szpital Wojewódzki im. Jana Pawła II w Bełchatowie posiada w swojej strukturze 27 oddziałów, świadczy swoje usługi również w Specjalistycznej Przychodni. Przy realizacji zadań związanych z diagnostyką, przychodnia wykorzystuje szeroko rozbudowane zaplecze diagnostyczne szpitala.

Analizując poziom opieki zdrowotnej w Gminie Zelów, dokonano również porównania do jednostek referencyjnych. Pod względem opieki zdrowotnej Gmina Zelów wypada korzystnie na tle jednostek porównywanych. Liczba porad ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w 2019 r. wyniosła 4966, co jest wartością znacznie wyższą niż liczba porad w przeliczeniu na 1000 mieszkańców ogółem w powiecie bełchatowskim oraz w kraju. W odniesieniu do województwa łódzkiego oraz gmin miejsko-wiejski w województwie łódzkim należy stwierdzić, iż wartość wskaźnika była na zbliżonym poziomie.

Należy również zwrócić uwagę, iż pod względem liczby przychodni podległych jst w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców Gmina Zelów wypada bardzo korzystnie (1,34 przychodni) względem jednostek porównywanych. W żadnej jednostce porównywanej wartość wskaźnika nie przekroczyła 1,00.

Tabela 35. Porady ogółem na 1000 mieszkańców oraz liczba przychodni ogółem podległych jst w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych w 2019 r.

	Porady ogółem na 1000 mieszkańców	Liczba przychodni ogółem podległych jst w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców
Gmina Zelów	4966	1,34
Powiat bełchatowski	4406	0,80
POLSKA	4528	0,67
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	4694	0,76
ŁÓDZKIE	4937	0,97
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5080	0,89

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS oraz obliczenia własne autora

2.7. Kultura, sport, rekreacja

Kultura

Główną działalność kulturalną na terenie gminy prowadzi Domu Kultury w Zelowie, który pełni rolę instytucji wielofunkcyjnej, charakteryzującej się programową gotowością różnorodnej współpracy z innymi podmiotami przy realizacji wspólnych działań. Wielofunkcyjność przejawia się głównie we wszechstronności obszarów działań i aktywności, wzbogacających wielokierunkową działalność kulturalną, odpowiadającą na potrzeby mieszkańców gminy i jednocześnie kreującą ich aspiracje w sferze kultury. W Domu Kultury zatrudnionych jest obecnie 10 osób (w tym 7 osób na pełnym etacie, 3 osoby na część etatu, co ogółem stanowi 8 etatów).

Dom Kultury prowadzi działalność, która obejmuje:

- pracę z dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi w zakresie: kształtowania oraz rozwijania zainteresowań i uzdolnień, a także poszukiwania nowych form ekspresji twórczej i rozbudzania wyższych aspiracji kulturalnych,
- organizację różnorodnych przedsięwzięć kulturalnych z uwzględnieniem potrzeb mieszkańców oraz ich aktywności w tworzeniu oferty kulturalnej,
- eksponowanie lokalnych talentów artystycznych,
- budowanie własnej wartości środowisk twórczych,
- kształtowanie wzorów aktywnego uczestnictwa w kulturze,
- edukację kulturalną, szczególnie w zakresie lokalnej historii i dziedzictwa kulturowego,
- ochronę lokalnego dziedzictwa kulturowego,
- pracę wystawienniczą i wydawniczą,
- współpracę z instytucjami, organizacjami o podobnych celach i zadaniach oraz z jednostkami organizacyjnymi gminy,
- pozyskiwanie dodatkowych środków finansowych.

Zainteresowani mieszkańcy mogą skorzystać z działalności zespołów artystycznych/zainteresowań, sekcji i warsztatów, w zakresie:

- nauki tańca towarzyskiego (dla młodzieży i dorosłych),
- zajęć gimnastyki korekcyjnej z elementami tańca (dla dzieci, młodzieży i dorosłych),
- zespołów teatralnych (dla dzieci, młodzieży i dorosłych),
- zajęć/prób orkiestr dętych oraz nauki gry na instrumentach dętych (dla dzieci, młodzieży i dorosłych),
- ludowego zespołu artystycznego dla dorosłych,
- warsztatów rękodzieła (dla dzieci, młodzieży i dorosłych).

Dom Kultury dysponuje salą widowiskową na 250 miejsc. Łączna powierzchnia użytkowa wynosi 436 m².

Na terenie Gminy działa również Biblioteka Miasta i Gminy im. Adama Mickiewicza. Biblioteka funkcjonuje z Oddziałem dla Dzieci i 2 filiami bibliotecznymi w Kociszewie i Wygiełzowie. Biblioteka służy zaspokajaniu potrzeb czytelniczych, edukacyjnych, informacyjnych i kulturalnych społeczeństwa, a także upowszechnianiu wiedzy i kultury. W ciągu 70 lat swojej działalności zgromadziła 43 441 wol. Z jej usług korzysta w ciągu roku ok. 2300 czytelników, którzy wypożyczają ok. 43000 wol. Biblioteka oprócz zadań statutowych kontynuuje zapoczątkowaną w latach sześćdziesiątych bogatą tradycję w zakresie upowszechniania książki i czytelnictwa wychodząc z ofertą kulturalną dla dzieci, dorosłych i osób starszych¹³. Biblioteka dysponuje budynkiem głównym o powierzchni 103 m² oraz budynkami filii bibliotecznych: w Kociszewie o powierzchni 37 m² i w Wygiełzowie o powierzchni 40 m². W BPMiG wraz z filiami bibliotecznymi jest zatrudnionych 9 pracowników, w tym 6 osób na cały etat i 3 osoby na ¼ etatu. Koszty utrzymania bibliotek w 2020 r. planowane są na 439.500 zł, wg stanu na dzień 30.06.2020 wykonane było 49% planu.

¹³ <https://bibliotekazelow.blogspot.com/p/historia-biblioteki.html>

Na terenie Gminy działa również Muzeum w Zelowie - Ośrodek Dokumentacji Dziejów Braci Czeskich. Muzeum powstało na skutek współpracy Parafii Ewangelicko-Reformowanej z Instytutem Historii PAN, Uniwersytetem Warszawskim, Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwem Spraw Zagranicznych Republiki Czeskiej i Fundacją EXULANT. Głównym założeniem działalności Muzeum jest zbiórka, konserwacja, przechowywanie oraz eksponowanie wszelkich śladów kultury duchowej i materialnej, natomiast Ośrodek ma na celu zbieranie dokumentacji do historii dziejów Braci Czeskich¹⁴.

Sport i rekreacja

Na terenie Gminy w 2019 r. funkcjonowało 10 klubów sportowych. Od 2011 roku przy Szkole Podstawowej nr 4 funkcjonuje nowoczesny kompleks boisk sportowych utworzony w ramach programu „Moje boisko – Orlik 2012”. W skład kompleksu wchodzi boiska – do piłki nożnej z trawą syntetyczną i wielofunkcyjne z nawierzchnią polimetanową oraz zaplecze socjalne z szatniami.

Działalność sportową na terenie Gminy prowadzą kluby sportowe:

- Miejsko-Gminny Szkolny Związek Sportowy w Zelowie, który skupia Szkolne Koła Sportowe ze wszystkich szkół Gminy. W działalność Związku zaangażowanych jest kilkunastu nauczycieli wychowania fizycznego, wielu rodziców a przede wszystkim kilkuset uczniów. Do głównych celów Związku należy: krzewienie kultury zdrowotnej i fizycznej wśród młodzieży szkolnej, rozwijanie zainteresowań sportowych wśród młodzieży uczącej się, organizowanie osób dorosłych do działań na rzecz młodzieży szkolnej, podejmowanie działań na rzecz modernizacji i rozbudowy szkolnych urządzeń i obiektów sportowych. Podstawową działalnością jest organizowanie współzawodnictwa sportowego w zakresie różnych dyscyplin sportowych dla wszystkich uczniów szkół z terenu gminy Zelów. Organizacja nie posiada etatowych pracowników, a terenem działania jest cały kraj.
- Miejsko-Gminny Ludowy Klub Sportowy w Zelowie, którego celem jest krzewienie kultury fizycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie działania klubu oraz wychowywanie przez kulturę fizyczną i sport. Klub organizuje i prowadzi sekcje różnych dyscyplin sportowych, organizuje imprezy i zawody sportowe, a także bierze udział w imprezach i zawodach organizowanych przez powołane do tego organizację, propaguje wśród społeczeństwa wychowanie fizyczne i sport, prowadzi pracę wychowawczą wśród swoich członków oraz podejmuje inne przedsięwzięcia, zgodnie z prawem w ramach statutowej działalności.
- ZKS Włókniarz Zelów, którego główny zakres działalności obejmuje: prowadzenie sekcji piłki nożnej (szkolenie młodzieży i udział w rozgrywkach ligowych prowadzonych przez PZPN). W klubie zatrudnionych jest 6 osób. Według statutu działania klubu obejmują cały kraj, jednakże w praktyce skupiają się na działaniach w województwie łódzkim.
- Uczniowski Klub Sportowy „KUSY” w Łobudzicach,
- Uczniowski Klub sportowy „Czwórka”,
- Uczniowski Klub Sportowy „Dwójka”,
- Uczniowski Klub Sportowy „ZIBI” Kociszew,
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy przy ZSO w Zelowie.

Na obszarze Gminy występuje również zbiornik retencyjny na rzece Pilski „Patyki”. Zbiornik ma powierzchnię 5,5 ha i położony jest w otoczeniu sosnowego lasu. Jest to doskonałe miejsce do rekreacji. Znajdują się tu 2 piaszczyste plaże duża na wydmach i mniejsza z pomostem. Wokół zbiornika znajdują się plac zabaw dla dzieci, napowietrzna siłownia zewnętrzna, miejsce na ognisko i boisko

¹⁴ http://www.zelandia.pl//index.php?option=com_content&task=category§ionid=5&id=28&Itemid=64

do siatkówki plażowej. Wokół zalewu wydzielone są ścieżki rekreacyjne, wzdłuż których ustawiono ławki i stoliki. Jest również wydzielony parking samochodowy¹⁵.

2.8. Bezpieczeństwo

Policja

Za zapewnienie bezpieczeństwa w Gminie Zelów odpowiada zespół Policjantów oddelegowanych do pełnienia służby na Komisariacie w Zelowie. Obecnie na Komisariacie zatrudnionych jest 20 policjantów oraz komendant i jego zastępca.

Jednym z zadań jest zapewnienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym. W okresie od stycznia 2019 r. do lipca 2020 na terenie Gminy Zelów odnotowano 160 zdarzeń drogowych, 80 na terenie miasta oraz 80 na obszarze wiejskim. Wśród zdarzeń łącznie odnotowano 21 wypadków (8 w mieście, 13 na obszarze wiejskim) i 139 kolizji. W wypadkach i kolizjach na obszarze miasta nikt nie zginął, rannych zostało natomiast 9 osób. Jako najbardziej newralgiczne miejsca zostały wskazane ul. Kilińskiego, Żeromskiego oraz Kościuszki. Z kolei w wypadkach i kolizjach na obszarze wiejskim zginęły 3 osoby (w miejscowości Pożdżenice, Karczmy i Wypychów), a 17 osób zostało rannych.

Jeżeli chodzi o przestępczość kryminalną, to zebrane dane dotyczą roku 2019. W 2019 r. w Gminie Zelów 262 przestępstwa, z czego:

- 67 czynów miało charakter przestępstw kryminalnych,
- 70 czynów miało charakter przestępstw w ruch drogowym,
- 135 zostało zakwalifikowanych jako inne.

Po wydaniu postanowienia o wszczęciu przeprowadzono 262 postępowania przygotowawcze. Z 262 postępowań przygotowawczych 201 zakończyło się aktem oskarżenia i skazaniem sprawcy bądź sprawców. Uzyskano wskaźnik wykrywalności na poziomie 77%. O przestępstwa przewidziane w ustawie o przeciwdziałaniu narkomanii przeprowadzono 6 dochodzeń, w których toku stwierdzono 6 przestępstw i które skończyły się skierowaniem do sądu aktów oskarżenia (posiadanie, art. 62.1 Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii).

Straż Pożarna

Na terenie Gminy nie ma siedziby Państwowej Straży Pożarnej. Administracyjnie swoim zasięgiem obejmuje Państwowa Straż Pożarna w Bełchatowie. Niemniej jednak na obszarze Gminy rozlokowanych jest 17 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, które zrzeszone są w Gminnym Związku OSP RP i działają jako stowarzyszenia. W działalność OSP zaangażowanych jest ok. 600 strażaków, z czego około 200 posiada wszelkie aktualne uprawnienia do udziału w działaniach ratowniczych. Warto również podkreślić również, że aż 16 z 17 jednostek OSP posiada oznaczenie typu „S”, tzn. że posiadają one wozy bojowe wraz z odpowiednim wyposażeniem, jedna jednostka, to jednostka typu „M”. W celu zapewnienia spełnienia ustawowego obowiązku gotowości bojowej do działań ratowniczych przygotowanych jest 12 jednostek, z czego 4 jednostki włączone są do Krajowego Systemu-Ratowniczo Gaśniczego i zapewniają bezpieczeństwo na terenie Gminy oraz powiatu bełchatowskiego, a w razie potrzeby mogą być kierowane poza granice powiatu¹⁶.

¹⁵ <https://ajeju.pl/2019/06/20/zelow-zbiornik-patyki/>

¹⁶ https://bip-v1-files.idcom-jst.pl/sites/47009/wiadomosci/519863/files/raport_o_stanie_gminy_zelow_za_2019_r.pdf

Zagrożenie pożarowe miejscowości i obszarów leśnych

Na zagrożenie pożarowe istotny wpływ ma to, że głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna pospolita, która zajmuje 69% powierzchni lasów, co wpływa na dużą palność, szczególnie wiosną i jesienią oraz podczas długotrwałych susz. Na duże zagrożenie pożarowe ma wpływ występowanie w poszyciu dużej ilości trzcinka i jałowca w uprawach i starszych przerzedzonych lasach.

Duże zagrożenie pożarowe stwarzają zbieracze runa leśnego. Sytuację pogarsza niewystarczające zaopatrzenie w wodę gruntową przy długotrwałych suszach. Notuje się również dużo pożarów wywołanych wypalaniem traw przez mieszkańców. Ze względu na zwartą zabudowę oraz występujące jeszcze we wsiach budynki o pokryciu palnym istnieje niebezpieczeństwo powstania pożarów blokowych i przestrzennych.

Najbardziej zagrożonymi miejscowościami są: Pszczółki, Wola Pszczółcka, Faustynów, Jamborek, Karczmy, Grabostów.

Również kompleks lasów w rejonie sołectw Bujny Księżę, Bujny Szlacheckie, Kolonia Łobudzice mając suche podłoże o gęstym poszyciu jest podatny na powstanie pożaru.

Zagrożenia chemiczne, ekologiczne i drogowe

Zwiększony ruch pojazdów, związany z arterią komunikacyjną wschód-zachód, przebiegającą przez gminę drogi wojewódzkie stwarzają realne zagrożenie wypadkami lub kolizjami samochodowymi, a tym samym możliwość uwolnienia się toksycznych środków przemysłowych co może spowodować skażenie terenu i zagrożenie dla ludności danego terenu.

Do najczęściej przewożonych substancji należą: etylina, oleje napędowe, farby i kwasy. Największe prawdopodobieństwo wystąpienia sytuacji niebezpiecznej może wystąpić w transporcie. Wtedy właśnie istnieje poważne zagrożenie przedostania się substancji chemicznych do gleby lub wód powierzchniowych, co z kolei może doprowadzić do skażenia wód gruntowych, a tym samym zasobów wody pitnej.

Najbardziej zagrożonymi miejscami są skrzyżowania dróg w miejscowościach Krześłów, Karczmy oraz droga wojewódzka 484 przebiegająca przez główną ulicę Zelowa.

Zagrożenia powodziowe

Teren gminy jest równinny, przepływają przez niego trzy rzeki:

- Grabia,
- Pilsia,
- Chrzęstawka.

Na terenie gminy usytuowany jest zbiornik wodny Patyki z lustrem wody około 5,5 ha. Przepływająca przez teren gminy rzeka Grabia w okresie roztopów i długotrwałych opadów wylewa w rejonie wsi Karczmy, zalewając pola i łąki. Rzeki Pilsia i Chrzęstawka oraz zbiornik wodny nie stanowią zagrożenia powodziowego.

3. Gospodarka

3.1. Przedsiębiorczość

W 2019 r. w Gminie Zelów zarejestrowanych było 36 podmiotów z sektora publicznego. Zdecydowaną większość stanowiły państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego. W sektorze prywatnym zarejestrowanych było 1035 podmiotów. Zdecydowaną większość stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Drugą grupę stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne, a na trzecim miejscu znalazły się spółki handlowe.

Tabela 36. Struktura podmiotowa gospodarki w Gminie Zelów w 2019 r.

sektor publiczny - ogółem	36
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	23
sektor publiczny - spółki handlowe	2
sektor prywatny - ogółem	1 035
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	859
sektor prywatny - spółki handlowe	28
sektor prywatny - spółdzielnie	4
sektor prywatny - fundacje	3
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	51

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2019 r. w Gminie Zelów było wpisanych 718 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. W stosunku do 2015 roku nastąpił wzrost o 80 podmiotów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Oznacza to wzrost o ponad 12%. W odniesieniu do jednostek porównywanych liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON jest stosunkowo niska. Niemniej jednak należy zauważyć, że na terenie Gminy nastąpił największy przyrost w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Należy tu zwrócić szczególną na znaczący przyrost podmiotów wpisanych do rejestru REGON na obszarze wiejskim Gminy, gdzie wzrost nastąpił o ponad 22%.

Tabela 37. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 r. i 2019 r.

	podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 r.	podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w 2019 r.
Gmina Zelów	638	718
Zelów – miasto	765	821
Zelów obszar wiejski	503	614
Powiat bełchatowski	794	842
POLSKA	1 089	1 175
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	924	1 002
ŁÓDZKIE	968	1 036
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	887	964

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2019 r. w Gminie Zelów były 73 nowo zarejestrowane jednostki w rejestrze REGON na 10 tys. ludności. W odniesieniu do jednostek porównywanych jest to najniższa wartość. Jednak wartość ta została zaniżona przez obszar wiejski, gdzie 2019 r. wartość wskaźnika wyniosła 68. Dla obszaru miejskiego natomiast liczba nowo zarejestrowanych jednostek wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców wynosiła 78. Wartość ta przewyższa wartość dla powiatu bełchatowskiego i jest nieznacznie niższa od wartości osiągniętej przez gminy miejsko-wiejskie w województwie łódzkim.

Analogicznie sytuacja wyglądała z wartościami wskaźników nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców oraz podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym.

Tabela 38. Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców, podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych

	jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców	podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym
Gmina Zelów	73	72	122
Zelów – miasto	78	76	131
Zelów obszar wiejski	68	68	112
Powiat bełchatowski	75	73	122
POLSKA	99	86	165
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	86	80	141
ŁÓDZKIE	87	83	149
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	82	79	136

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zarówno w przeliczeniu na 10 tys. ogółu mieszkań, jak i na 100 tys. osób w wieku produkcyjnym Gmina Zelów osiągnęła, w 2019 r., niższe wartości wskaźników niż jednostki porównywane (odpowiednio 574 i 9593). Niemniej jednak pozytywnie na obszarze Gminy wyróżnia się pod tym względem miasto, gdzie wartości wskaźników są zbliżone do średniej powiatowej.

Tabela 39. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 tys. osób w wieku produkcyjnym oraz instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowe w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych

	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 tys. osób w wieku produkcyjnym
Gmina Zelów	574	9 593
Zelów – miasto	635	10 649
Zelów obszar wiejski	513	8 528
Powiat bełchatowski	632	10 268
POLSKA	837	13 957
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	762	12 527
ŁÓDZKIE	775	13 192
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	761	12 649

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Gminie Zelów, w 2019 r., na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej funkcjonowały 446,9 instytucje otoczenia biznesu. Wartość ta, pomimo że była najniższa spośród porównywanych jednostek, to była zbliżona do średniej dla gmin miejsko-wiejskich w województwie łódzkim. W tym przypadku również pozytywnie wyróżnia się miasto (662,4). Wartość osiągnięta przez miasto jest zbliżona do średnich dla powiatu (689,7) oraz województwa łódzkiego (697,5).

Warto zwrócić uwagę, że w 2019 r. Gmina Zelów, było 4,4 podmioty wyrejestrowane w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON, z czego 4 w mieście i 4,8 na obszarze wiejskim. W odniesieniu do jednostek porównywanych wartość ta jest najniższa, co należy uznać, za zjawisko pozytywne.

Tabela 40. Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej oraz udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych

	instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej	udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON
Gmina Zelów	446,9	4,4
Zelów – miasto	662,4	4,0
Zelów obszar wiejski	153,8	4,8
Powiat bełchatowski	689,7	5,0
POLSKA	864,0	5,0
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	776,7	4,8
ŁÓDZKIE	697,5	5,5
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	492,8	5,2

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

4. Infrastruktura techniczna

4.1. Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Przez Gminę przebiega droga wojewódzka o długości ok. 5 km, która jest oznaczona numerem 12. Jest to droga relacji Radom-Piotrków Trybunalski-Łask-Sieradz-Kalisz.

Sieć dróg wojewódzkich na terenie gminy tworzą:

- droga wojewódzka nr 483 relacji Łask-Buczek-Szczerców-Częstochowa,
- droga wojewódzka nr 484 relacji Buczek-Zelów-Bełchatów-Kamieńsk.

Sieć dróg powiatowych w gminie tworzą:

- droga powiatowa nr 1903E relacji Zelów-Bujny Szlacheckie-Głupice,
- droga powiatowa nr 1904E relacji Łobudzice-Bujny Szlacheckie,
- droga powiatowa nr 1907E relacji Łęki-Walewice-Zalesie-Chajczyny-Żagliny-Kalinowa,
- droga powiatowa nr 1920E relacji Kluki-Parzno-Sromutka-Zelów
- droga powiatowa nr 1922E relacji Zelów-Kurów,
- droga powiatowa nr 1927E relacji Zelów-Zagłówek-Kociszew-Głupice-Drużbice — do drogi 2308E,
- droga powiatowa nr 2301E relacji Brzeski-Sędziejowice-Buczek-Wola Bachorska-Malenia-Bocianicha-Zagłówek,
- droga powiatowa nr 2306E relacji Górki Grabińskie-Siedlce-Korczyska-Wygiełzów-Kurów,
- droga powiatowa nr 2308E relacji st. kolejowa Widawa-Rogoźno-Zalesie-Wygoda-Kącik-Mzurki,

- droga powiatowa nr 4912E relacji Dziadkowice-Kiki-Mauryców-Wincentów-Dobroń-Rokitnica-Karczmy-Rożniatowice.

Sieć dróg gminnych na terenie Gminy jest bardzo bogata. Na terenie miasta znajduje się 46 ulic oraz 13 dróg publicznych gminnych. Łączna długość dróg gminnych wynosi ok. 188 km.

Gmina Zelów nie jest organizatorem transportu publicznego zgodnie z ustawą o transporcie publicznym. Wszystkie linie komunikacyjne obejmujące teren Gminy obejmuje PKS sp. z o.o. w Bełchatowie, ZKM w Łasku oraz przewoźnicy prywatni.

W 2019 r. na terenie Gminy funkcjonowało 197 przystanków autobusowych. W stosunku do roku poprzedniego nastąpił wzrost o 9.

Tabela 41. Przystanki autobusowe w Gminie Zelów ogółem i w podziale na właścicieli lub zarządzających

	2018 r.	2019 r.
ogółem	188	197
właściciel lub zarządzający - gmina	55	55
właściciel lub zarządzający - inna jednostka samorządowa	133	142

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

4.2. Gospodarka wodno-ściekowa

Na koniec 2019 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Gminie Zelów wynosiła 54,8 km, z czego prawie 38 km było na terenie miasta.

Na przestrzeni lat 2015-2019 odnotowano nieznaczny przyrost długości sieci kanalizacyjnej, o 0,5 km, tj. 0,92 pp. Należy jednak zaznaczyć, że ów przyrost był tylko na obszarze miasta. Jest to dużo niższy wynik niż w jednostkach porównywanych.

Tabela 42. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	54,3	54,4	54,4	54,4	54,8	100,92
Zelów – miasto	37,2	37,3	37,3	37,3	37,7	101,34
Zelów obszar wiejski	17,1	17,1	17,1	17,1	17,1	100,00
Powiat bełchatowski	381,1	388,7	395,3	405,2	413,8	108,58
POLSKA	149 668,0	154 013,7	156 780,5	160 671,4	165 098,8	110,31
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	40 064,2	41 387,4	42 603,5	43 724,1	45 219,4	112,87
ŁÓDZKIE	6 507,1	6 658,2	6 859,4	7 014,6	7 225,8	111,04
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	1 266,8	1 287,1	1 380,7	1 417,6	1 473,2	116,29

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Na koniec 2019 r. liczba przyłączy prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w Gminie Zelów wynosiła 1832, z czego prawie 1600 było na terenie miasta.

Na przestrzeni lat 2015-2019 odnotowano wysoką dynamikę przyrostu liczby ww. przyłączy (o ponad 20 pp., łącznie ponad 300 sztuk). Wysoka dynamika dotyczyła zwłaszcza obszaru wiejskiego, gdzie odnotowano wzrost o ponad 31 pp. Osiągnięte wartości, zarówno dla Gminy, jak i w rozbiu miasto-wieś, były najwyższe spośród porównywanych jednostek.

Tabela 43. Przyłącza kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	1 526	1 689	1 767	1 791	1 832	120,05
Zelów – miasto	1 330	1 476	1 535	1 547	1 575	118,42
Zelów obszar wiejski	196	213	232	244	257	131,12
Powiat bełchatowski	8 195	8 685	9 004	9 235	9 665	117,94
POLSKA	3 073 079	3 225 214	3 307 168	3 367 267	3 471 400	112,96
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	833 821	879 248	906 902	922 548	954 621	114,49
ŁÓDZKIE	148 676	155 538	160 067	164 689	169 973	114,32
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	36 378	37 774	38 670	39 531	40 793	112,14

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

W 2018 r. dostęp do kanalizacji miało niespełna 46% mieszkańców. Obniżona wartość wskaźnika wynika z niskiego odsetka korzystających z kanalizacji na obszarze wiejskim (z kanalizacji korzystało jedynie 18,1% mieszkańców). Poziom skanalizowania miasta natomiast był z kolei najwyższy wśród porównywanych jednostek (72,4%). Warto również zauważyć, że Gmina Zelów na przestrzeni lat 2015-2018 odnotowała najwyższy wzrost liczby korzystających z sieci kanalizacyjnej (o 5,54 pp.) spośród jednostek porównywanych. Wyższa niż w jednostkach porównywanych dynamika wzrostu dotyczyła zarówno miasta, jak i obszaru wiejskiego.

Tabela 44. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	43,3	44,9	45,6	45,7	105,54
Zelów – miasto	68,7	71,3	72,2	72,4	105,39
Zelów obszar wiejski	16,6	17,1	17,8	18,1	109,04
Powiat bełchatowski	66,2	66,7	66,8	66,8	100,91
POLSKA	69,7	70,2	70,5	70,8	101,58
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	61,6	62,2	62,6	62,7	101,79
ŁÓDZKIE	63,4	63,7	63,9	64,0	100,95
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	55,5	55,9	56,1	56,3	101,44

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Na koniec 2019 r. długość czynnej sieci rozdzielczej w Gminie Zelów wynosiła 191,6 km, z czego ponad 155 km było na obszarze wiejskim.

Na przestrzeni lat 2015-2019 odnotowano nieznaczny przyrost długości sieci kanalizacyjnej, o 1 km, tj. 0,52 pp.

Tabela 45. Długość czynnej sieci rozdzielczej w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	190,6	191,1	191,1	191,1	191,6	100,52
Zelów – miasto	35,9	35,9	35,9	35,9	36,4	101,39
Zelów obszar wiejski	154,7	155,2	155,2	155,2	155,2	100,32
Powiat bełchatowski	1 242,8	1 256,7	1 264,4	1 271,3	1 285,1	103,40

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
POLSKA	297 871,1	300 989,7	303 903,1	307 690,4	310 897,6	104,37
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	83 828,6	85 394,3	86 876,4	88 298,4	90 237,0	107,64
ŁÓDZKIE	22 754,5	22 894,2	23 064,8	23 114,4	23 275,7	102,29
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	4 391,2	4 435,3	4 499,4	4 461,3	4 495,6	102,38

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Na koniec 2019 r. liczba przyłączy prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w Gminie Zelów wynosiła 3838, z czego 1498 na terenie miasta, a 1885 na obszarze wiejskim.

Na przestrzeni lat 2015-2019 odnotowano wysoką dynamikę przyrostu liczby ww. przyłączy (o ponad 17 pp., łącznie ponad 500 sztuk). Wysoka dynamika dotyczyła zwłaszcza obszaru miejskiego, gdzie odnotowano wzrost o ponad 23 pp. Osiągnięte wartości, zarówno dla Gminy, jak i w rozbiu miasto-wieś, były najwyższe spośród porównywanych jednostek.

Tabela 46. Przyłącza wodociągowe prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	2 876	3 147	3 253	3 290	3 383	117,63
Zelów – miasto	1 209	1 395	1 454	1 461	1 498	123,90
Zelów obszar wiejski	1 667	1 752	1 799	1 829	1 885	113,08
Powiat bełchatowski	20 180	21 017	21 496	21 926	22 331	110,66
POLSKA	5 478 971	5 576 199	5 647 284	5 682 404	5 791 146	105,70
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	1 545 550	1 582 852	1 607 640	1 630 040	1 675 404	108,40
ŁÓDZKIE	395 213	399 850	403 031	406 967	412 610	104,40
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	86 804	87 708	88 597	89 630	90 935	104,76

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Gmina Zelów względem jednostek charakteryzowała się w 2019 r. małym zużyciem wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Co wynika zapewne z faktu niższego poziomu zwodociągowania, jednakże mogą mieć na to wpływ proekologiczne zachowania mieszkańców. Niemniej jednak w stosunku do roku 2015 odnotowano najwyższy przyrost zużycia wody w przeliczeniu na jednego mieszkańca (aż o 17 pp.). Wysoka dynamika przyrostu dotyczyła zwłaszcza obszaru miasta (aż o 23,9 pp.).

Tabela 47. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca m³ w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	17,3	18,8	17,5	19,4	19,3	117,63
Zelów – miasto	17,3	18,6	16,7	19,2	18,5	123,90
Zelów obszar wiejski	17,4	19,0	18,4	19,6	20,1	113,08
Powiat bełchatowski	40,1	39,5	36,5	38,4	38,8	110,66
POLSKA	32,2	32,2	31,8	33,3	33,7	105,70
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	29,2	29,2	28,9	30,6	31,0	108,40
ŁÓDZKIE	37,1	36,2	35,6	37,4	38,0	104,40
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	31,8	31,3	30,1	32,3	32,8	104,76

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

W 2018 r. dostęp do kanalizacji miało 69,1% mieszkańców. Poziom zwodociągowania miasta i obszaru wiejskiego był na zbliżonym poziomie. Warto jednak zauważyć, że Gmina Zelów na przestrzeni lat 2015-2018 odnotowała najwyższy wzrost liczby korzystających z sieci kanalizacyjnej (o 5,18 pp.) spośród jednostek porównywanych. Wyższa niż w jednostkach porównywanych dynamika wzrostu dotyczyła zarówno miasta, jak i obszaru wiejskiego.

Tabela 48. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	65,7	68,1	68,9	69,1	105,18
Zelów – miasto	67,2	70,7	71,7	71,8	106,85
Zelów obszar wiejski	64,1	65,3	65,9	66,3	103,43
Powiat bełchatowski	94,0	94,4	94,5	94,5	100,53
POLSKA	91,8	91,9	92,0	92,1	100,33
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	90,7	90,8	90,9	91,0	100,33
ŁÓDZKIE	94,1	94,2	94,2	94,3	100,21
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	93,1	93,2	93,3	93,4	100,32

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

4.3. Gospodarka odpadami

Zgodnie z zapisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach Gmina Zelów przejęła obowiązek odbioru odpadów komunalnych z nieruchomości, na których takie odpady powstają. W celu realizacji ww. obowiązku Gmina podpisała na okres od 01.07.2019 do 30.06.2021 umowę z konsorcjum firm EKO-REGION sp. z o.o. i Wywóz Nieczystości i Przewóz Ładunków Wiesław Strach na odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych. Odbiór odpadów odbywa się w systemie pojemnikowym w podziale na 5 frakcji. Odbiór śmieci odbywa się zgodnie z określonym harmonogramem.

Gmina Zelów odbiera odpady komunalne z nieruchomości zamieszkałych jak i nieruchomości niezamieszkałych, na których powstają odpady komunalne. Na nieruchomościach zamieszkałych wysokość miesięcznej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi stanowi iloczyn ilości osób zamieszkujących na nieruchomości oraz stawki opłaty. Stawka opłaty w przypadku selektywnej zbiórki odpadów wynosi 14 zł/mieszkańca/miesiąc, natomiast w przypadku nieselektywnego zbierania odpadów wynosi 20 zł/mieszkańca/miesiąc. Na nieruchomościach niezamieszkałych wysokości opłaty stanowi iloczyn ilości pojemników zapełnianych w ciągu miesiąca oraz jednostkowej stawki za pojemnik. Stawki te kształtują się na poziomie zaprezentowanym w poniższej tabeli.

Tabela 49. Tabela opłat za wywóz odpadów komunalnych na terenie Gminy Zelów w 2020 r.

Pojemność pojemników na odpady w m ³	Zbiórka selektywna (koszt w zł)	Zbiórka nieselektywna (koszt w zł)
0,12	15,00	25,00
0,24	27,00	45,00
1,1	66,00	110,00
5,0	300,00	460,00
7,0	450,00	680,00

Źródło: Deklaracja o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi na terenie Gminy Zelów na rok 2020

Na terenie Gminy funkcjonuje również Gminny Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych. Do GPSZOK odpady mieszkańcy dostarczają samodzielnie.

Przeterminowane leki, jako odpady medyczne mieszkańcy mogli odnieść do 3 aptek na terenie Gminy. Natomiast zużyte baterie można było odnieść do pojemników znajdujących się w większości budynków użyteczności publicznej.

Warto również zaznaczyć, że od 2013 r. Gmina konsekwentnie realizuje politykę usuwania azbestu na podstawie Programu Usuwania wyrobów zawierających azbest. Od marca zeszłego roku wszystkie dane dotyczące azbestu wprowadzone są do bazy azbestowej i są na bieżąco aktualizowane. Dodatkowo Gmina prowadzi również działania edukacyjne w zakresie szkodliwości wyrobów zawierających azbest.

Warto również zaznaczyć, że od 2013 r. Gmina konsekwentnie realizuje politykę usuwania azbestu na podstawie Programu Usuwania wyrobów zawierających azbest. W 2013 w ramach realizacji Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta i Gminy Zelów przeprowadzono inwentaryzację wyrobów zawierających azbest, a jej wyniki zamieszczono w bazie azbestowej. Zaewidencjonowana w bazie azbestowej ilości wyrobów zawierających azbest jest bieżąco aktualizowana. Dodatkowo Gmina prowadzi również działania edukacyjne w zakresie szkodliwości wyrobów zawierających azbest.

4.4. Infrastruktura elektroenergetyczna

Liczba odbiorców energii elektrycznej w Gminie Zelów systematycznie rośnie. Dynamika przyrostu w Gminie jest na poziomie zbliżonym do jednostek porównywanych.

Tabela 50. Odbiorcy energii elektrycznej w sztukach w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	3 002	3 030	3 116	3 146	104,80
Powiat bełchatowski	24 201	24 811	25 347	25 378	104,86
POLSKA	9 591 670	9 732 211	10 110 782	10 243 556	106,80
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	1 734 034	1 765 039	1 830 925	1 859 727	107,25
ŁÓDZKIE	684 303	691 199	714 514	718 614	105,01
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	83 597	85 133	87 507	88 290	105,61

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Zelów w 2018 r. wyniosło 767,63 kWh. Względem jednostek porównywanych należy ocenić je jako średnie. Niemniej jednak Gmina Zelów w okresie 2015-2018 zanotowała najwyższy, razem z pozostałymi gminami miejsko-wiejskim z województwa łódzkiego, wzrost ww. wskaźnika. Dynamika dla tych dwóch jednostek wyniosła 107,86.

Tabela 51. Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w kWh w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu

	2015	2016	2017	2018	Dynamika (2015=100)
Gmina Zelów	711,70	737,07	754,80	767,63	107,86
Powiat bełchatowski	596,95	614,45	619,71	620,94	104,02
POLSKA	727,62	737,38	777,72	777,36	106,84
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	709,15	720,62	753,45	757,52	106,82
ŁÓDZKIE	743,67	751,18	789,64	786,76	105,79
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	767,05	786,84	821,07	827,32	107,86

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

4.5. Infrastruktura telekomunikacyjna

Według danych Urzędu Miejskiego w Zelowie na terenie Gminy Zelów zlokalizowanych jest osiem nadajników sieci komórkowej:

1. ul. Zachodnia 25 - dach budynku (Plus, Aero 2)
2. ul. Żeromskiego 21 - maszt T-Mobile (Orange, T-Mobile)
3. ul. Poznańska 8B - maszt własny (Play)
4. ul. Poznańska - maszt Plus na terenie Targowiska Miejskiego (Plus, Aero 2)
5. Mauryców - gm. Zelów, Łódzkie Mauryców 1A - maszt T-Mobile na terenie oczyszczalni ścieków (Orange, T-Mobile)
6. Karczmy - gm. Zelów, Łódzkie maszt T-Mobile (Orange, T-Mobile)
7. Karczmy - gm. Zelów, Łódzkie maszt Plusa (Plus, Aero 2)
8. Karczmy - gm. Zelów, Łódzkie maszt własny (Play)

W dużej części Gminy usługi kablowe świadczy Orange Polska S.A. W zależności od miejscowości i adresu prędkość dostarczanego Internetu jest zróżnicowana.

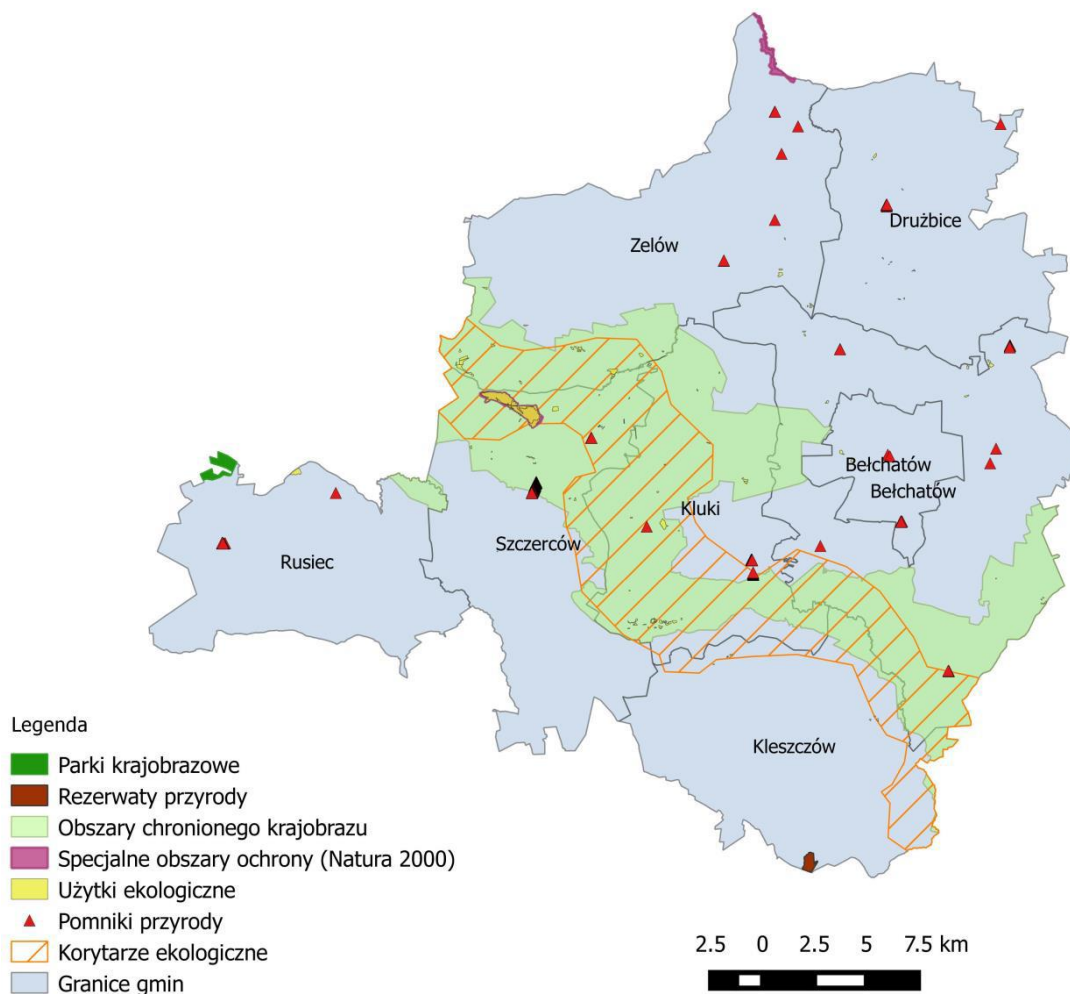
5. Potencjał przyrodniczy

Środowisko przyrodnicze to jeden z atutów Gminy Zelów. Wpływ na to ma przede wszystkim wysoka lesistość. Gminę Zelów lasy pokrywają w prawie 27%. Szczególnie duże kompleksy leśne znajdują się w sąsiedztwie wsi Karczmy, Marszywiec, Sromutka i Wola Pszczółcecka. Powierzchnia gruntów leśnych 4538,65 ha, z czego lasy stanowią ogółem 4 476,12.

Na obszarze Gminy znajdują się obszary i obiekty prawnie chronione. Na południu znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Widawki. Wzdłuż obszaru wyznaczony jest korytarz ekologiczny, na północy jest obszar siedliskowy Natura 2000 – Grabia. W Gminie znajdują się również pomniki przyrody:

- klon jawor o obwodzie pnia 340 cm w miejscowości Kociszew — na terenie przykościelnym;
- dąb szypułkowy o obwodzie pnia 520 cm w Kociszewie -na terenie Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”;
- wiąz górski o obwodzie pnia 520 cm w Zelowie,
- lipa drobnolistna w miejscowości Bujny Szlacheckie,
- dąb szypułkowy w miejscowości Kociszew,
- dwa wiązy polne w miejscowości Łobudzice -przy kościele Parafii Rzymsko-Katolickiej,-dwie lipy drobnolistne w miejscowości Zelów — teren przykościelny Parafii Ewangelicko-Reformowanej.

Rysunek 2. Obszary i obiekty prawnie chronione w Gminie Żelów i w powiecie bełchatowskim

Źródło: PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU BEŁCHATOWSKIEGO NA LATA 2016 –2019 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2020 –2023

Analizując poszczególne formy ochrony przyrody w ogóle terenów prawnie chronionych, należy stwierdzić, że w Gminie Żelów występują głównie, tak jak na terenie powiatu bełchatowskiego przede wszystkim obszary chronionego krajobrazu (łącznie w każdej jednostce stanowią ponad 98%). Drugie co do powierzchni, jednak znacznie mniejsze są użytki ekologiczne. Na terenie Gminy Żelów nie występują inne formy ochrony przyrody.

Tabela 52. % udział terenów prawnie chronionych w ogóle terenów chronionych na terenie Gminy Żelów i jednostek porównywanych w 2019 r.

	obszary chronionego krajobrazu	użytki ekologiczne	inne
Gmina Żelów	98,3%	1,7%	0,0%
Powiat bełchatowski	98,2%	1,2%	0,6%
POLSKA	69,5%	0,5%	30,0%
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	68,1%	0,6%	31,3%
ŁÓDZKIE	67,4%	0,5%	32,1%
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	63,9%	1,0%	35,1%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora

Opisując potencjał przyrodniczy, należy również zwrócić uwagę na udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem. W Gminie Żelów podobnie jak w jednostkach referencyjnych udział ww. w powierzchni ogółem był niewielki (tj. od 0,1 do 0,2). Niemniej jednak na uwagę zasługuje bardzo wysoki udział ww. terenów zieleni w mieście Żelów, w którym stanowiły one aż 60%.

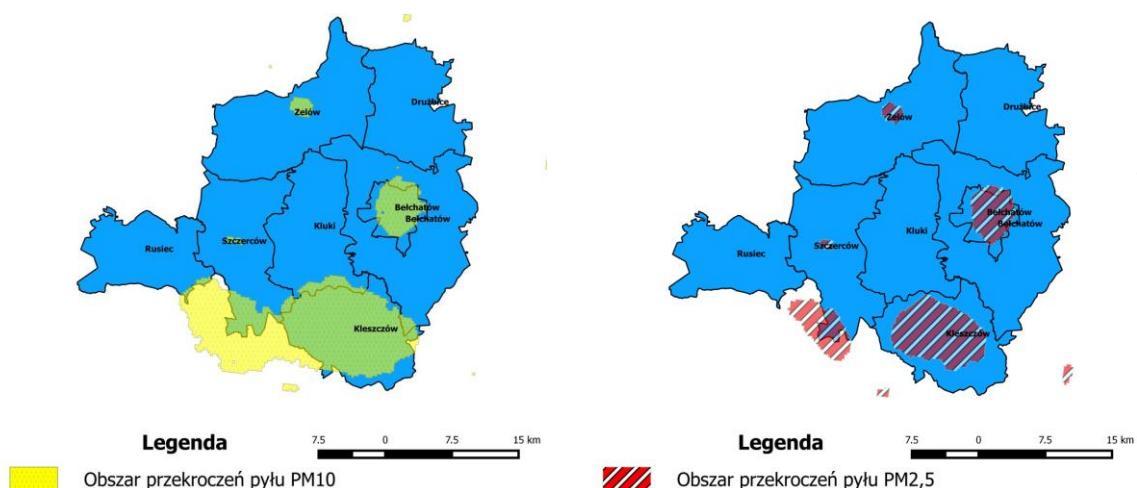
Tabela 53. udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem w Gminie Żelów oraz w jednostkach porównywanych w 2019 r.

	2019 r.
Gmina Żelów	0,1
Żelów – miasto	0,6
Żelów obszar wiejski	0,1
Powiat bełchatowski	0,2
POLSKA	0,2
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	0,1
ŁÓDZKIE	0,2
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	0,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Stan powietrza w Gminie Żelów można określić jako dobry. Niewielkie przekroczenia pyłów PM 10 i PM 2,5 występowały na obszarze miasta Żelów.

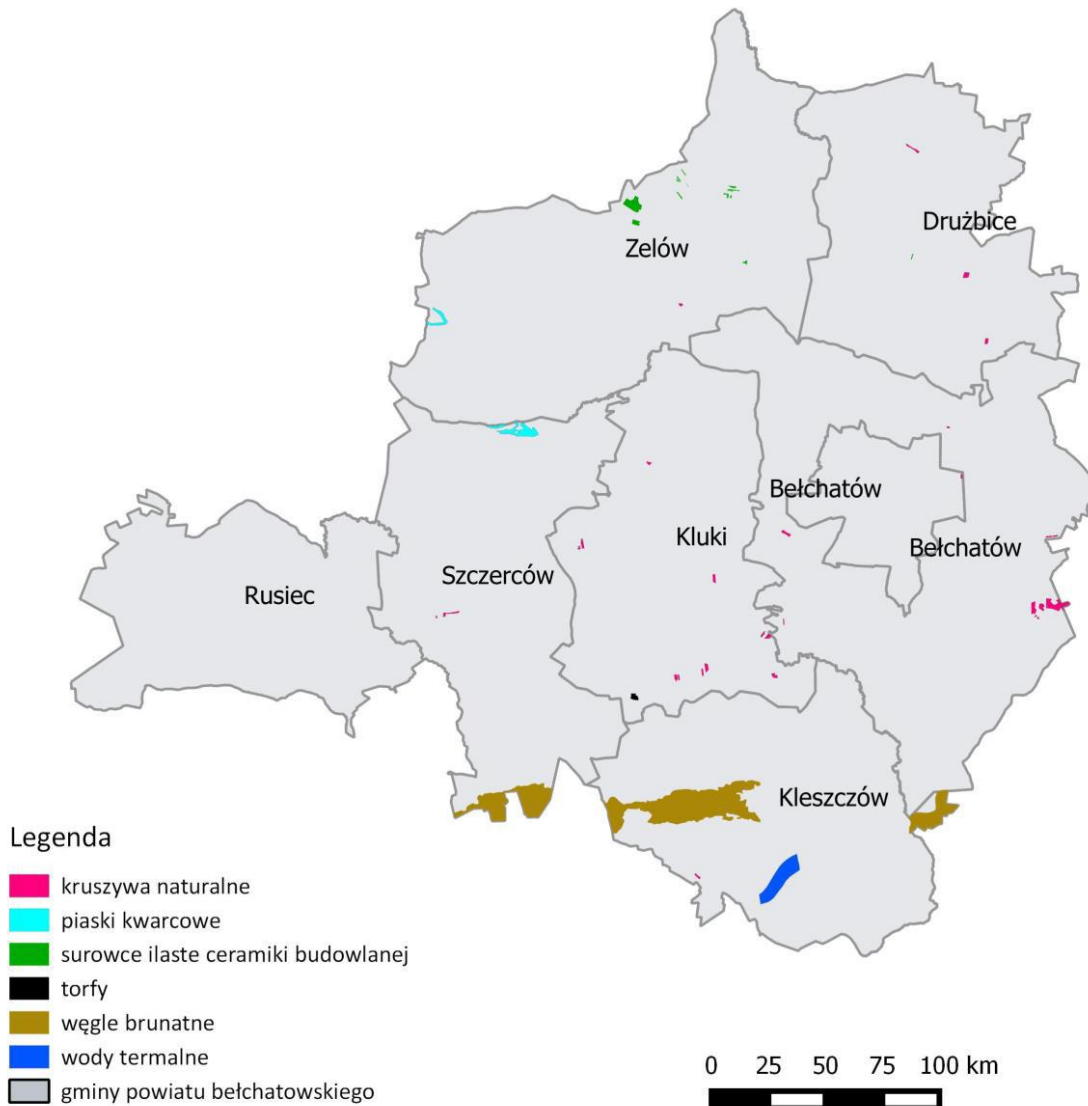
Rysunek 3. Obszaru przekroczeń pyłu PM10 i PM 2.5 na terenie powiatu bełchatowskiego

Źródło: PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU BEŁCHATOWSKIEGO NA LATA 2016 –2019 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2020 –2023

Na obszarze gminy najliczniej występują złoża kruszywa naturalnego oraz surowce ilaste ceramiki budowlanej. Na terenie Gminy występują pospółka piaszczysto żwirowa i krzemienista, tłucznie, kłińce i grysy granitowe, wapienne, kwarcytowe i z gruzu betonowego, glin zwałowych i kaolinu. Ponadto na terenie gminy występuje piasek naturalny o dużej czystości żwiry i piaski ze żwirami są surowcami często występującymi i eksploatowanymi w dość dużych ilościach. Ich znaczenie jest lokalne, wykorzystywane są głównie na potrzeby budownictwa przemysłowego i drogowego.

Rysunek 4. Rozmieszczenie złóż geologicznych na terenie powiatu bełchatowskiego

Źródło: PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA POWIATU BEŁCHATOWSKIEGO NA LATA 2016 –2019 Z PERSPEKTYWĄ NA LATA 2020 –2023.

6. Potencjał kulturowy

Dziedzictwo kulturowe jest pojęciem, które obejmuje coraz szerszy zakres. Przejawy dziedzictwa kulturowego można podzielić na dziedzictwo materialne, na które składają się zabytki nieruchome (np. architektura, układy urbanistyczne) i ruchome (np. dzieła sztuki, narzędzia) oraz dziedzictwo niematerialne (np. kulinaria, gwara). Dziedzictwo kulturowe jest zazwyczaj wysoko wartościowane, uznawane za godne ochrony oraz przekazania następnym pokoleniom. Dzięki takiej definicji dziedzictwo kulturowe gminy Zelów rozumieć można bardzo szeroko – zaliczyć można do niego zarówno dziedzictwo materialne (np. architektura sakralna), jak i niematerialne (tradycyjne potrawy, kultywowane obrzędy, zwyczaje przekazywane z pokolenia na pokolenie itp.).

Na terenie Gminy Zelów, wg Gminnej Ewidencji Zabytków z 2015 r., występowały 74 zabytki nieruchome oraz 186 stanowisk archeologicznych.

Bardzo istotnym aspektem potencjału kulturowego Gminy Zelów jest jej historia. Na początku XIX w., dotychczas szlachecką wieś, zakupili czescy koloniści, którzy byli członkami ewangelickiego kościoła braci czeskich.

Dzięki obecności osadników rozwinął się przemysł tkacki, nowa religia oraz zwyczaje, tradycje budowlane oraz kulinarne, których część utrzymała się do dzisiaj. Tym samym Zelów stał się ośrodkiem rozwoju kultury czeskiej w centralnej Polsce. Jednakże I i II wojna światowa oraz późniejsze lata spowodowały nasilenie się konfliktów na tle narodowościowym, oraz religijnym. Po II wojnie światowej na skutek represji liczba Czechów zmalała. Niemniej jednak region ten nie stracił swojego charakteru. Zelów pozostaje najprężniej działającym ośrodkiem kultury czeskiej i centrum prężnie działającego kościoła ewangelicko-reformowanego. Wciąż funkcjonuje zespół Zelowskie Dzwonki oraz odbywają się Światowe Zjazdy Zelowian. Na terenie Zelowa działa, opisane w rozdziale 2.8 Muzeum Braci Czeskich, Ośrodek Dokumentacji Dziejów Braci Czeskich oraz Stowarzyszenie Czechów w Polsce.

7. Jakość rządzenia

7.1. Władze i administracja oraz ich zasoby

Urzędem Miejskim w Zelowie, przy pomocy Zastępcy, Skarbnika, Sekretarza Miasta oraz Kierowników Referatów kieruje Burmistrz Miasta.

Strukturę organizacyjną Urzędu Miasta tworzą referaty, jednostki równorzędne o innej nazwie oraz samodzielne stanowiska pracy.

W sierpniu 2020 r. w Urzędzie zatrudnione były 73 osoby, bez 2 osób przebywających na długotrwałych urloпах bezpłatnych. Wykształcenie wyższe posiadały 44 osoby, tj. 60,2% wszystkich zatrudnionych. Warto wskazać, że od 29.02.2016 r. Urząd posiada Politykę szkoleniową pracowników Urzędu Miejskiego w Zelowie wprowadzoną Zarządzeniem Burmistrza Zelowa nr 120.2.2016. Na jej podstawie pracownicy Urzędu zgłaszają do Referatu Organizacyjnego potrzeby szkoleniowe na następny rok. Następnie na podstawie zgłoszeń Referat Organizacyjny w terminie do 31 grudnia danego roku opracowuje roczny plan szkoleń i przedstawia go do zatwierdzenia Burmistrzowi Zelowa.

W Gminie funkcjonują również zewnętrzne jednostki organizacyjne. Za współpracę, przy pomocy odpowiednich referatów i stanowisk odpowiadają Zastępca Burmistrza oraz Sekretarz Miasta. W związku z tym za współpracę z Zakładem Usług Komunalnych w Zelowie sp. z o.o. przy pomocy Referatu Gospodarki Nieruchomościami i Rolnictwa oraz Przedsiębiorstwem Wodociągów i Kanalizacji w Zelowie sp. z o.o. z/s w Maurycovie przy pomocy Referatu Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska odpowiada Zastępca Burmistrza, natomiast za współpracę ze: szkołami podstawowymi, przedszkolami samorządowymi, Zespołem Szkół Ogólnokształcących, Domem Kultury, Biblioteką, M-GOPS, Środowiskowym Domem Samopomocy i SPZOZ przy pomocy Referatu Oświaty, Kultury, Sportu i Zdrowia odpowiada Sekretarz Miasta.

Urząd Miejski mieści się w budynku o powierzchni użytkowej 1611,52 m². Budynek posiada trzy kondygnacje, na których zapewniona jest komunikacja pionowa (windą) oraz komunikacja pozioma (korytarze bez progów). Na czwartej kondygnacji mieści się strych. Ubikacja na pierwszej kondygnacji przystosowana dla osób niepełnosprawnych. Do budynku można się dostać za pomocą szerokich drzwi zewnętrznych bez stopni utrudniających komunikację osobom niepełnosprawnym oraz matkom z małymi dziećmi.

W opinii kierownictwa Urzędu działalność magistratu należy ocenić jako bardzo sprawną. Personel posiada odpowiednie kwalifikacje i kompetencje do załatwiania określonych spraw wynikających z zakresu czynności i obowiązków. Interesanci obsługiwani są w sposób bardzo sprawny i szybki.

Świadczyć o tym może też fakt, że pomimo stopniowego wzrostu zainteresowania e-usługami przez klientów Urzędu, bardzo znaczna część, zwłaszcza mieszkańców Zelowa i okolic, preferuje jednak osobisty kontakt z pracownikami Urzędu, który stwarza możliwość, niejednokrotnie, uzyskania od ręki niezbędnej informacji lub wnioskowanego dokumentu. W bardzo wielu przypadkach klienci potrzebują też pomocy pracowników urzędu przy poprawnym wypełnianiu dokumentów, którą to pomoc otrzymują. Należy przypuszczać, że dla większości mieszkańców Gminy wizyty osobiste w urzędzie są najlepszym sposobem załatwiania spraw urzędowych. W dużej mierze wynika to z faktu postrzegania osobistych wizyt w urzędzie jako naturalnej metody kontaktowania się z administracją. Osobisty kontakt z urzędnikiem umożliwia szybkie uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące przedmiotu załatwianej sprawy lub też uzupełnienie ewentualnych braków we wniosku, dzięki czemu eliminuje się już w początkowej fazie, konieczność jego poprawiania czy uzupełniania w późniejszym czasie (w trakcie postępowania wyjaśniającego).

O sprawnej i kompetentnej obsłudze interesantów może też świadczyć fakt, że od 2011 roku do chwili obecnej wpłynęło tylko kilka skarg na pracowników Urzędu.

Na podstawie danych uzyskanych z Urzędu głównym wyzwaniem jest potrzeba dokonania usprawnień w zakresie podniesienia jakości oraz dostosowania Urzędu do elektronicznego świadczenia usług publicznych.

Ponadto Urząd będzie dążył do stałego podnoszenia jakości usług świadczonych osobom niepełnosprawnym i ze szczególnymi potrzebami. Wiąże się to z usuwaniem przeszkód i ograniczeń architektonicznych, cyfrowych czy informacyjno-komunikacyjnych, które utrudniają lub uniemożliwiają takim osobom udział w różnych sferach życia publicznego. Niewątpliwie do podniesienia ww. usług przyczyni się wdrożenie zapisów Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym powołanie koordynatora dostępności. Cenne będzie również korzystanie ze wsparcia oferowanego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji w zakresie wdrażania zapisów ww. ustawy.

7.2. Inne podmioty instytucjonalne działające w gminie

W Gminie działają Jednostki Organizacyjne z zakresu:

- Usług komunalnych,
- Wodociągów i kanalizacji,
- Oświaty,
- Kultury,
- Pomocy społecznej,
- Ochrony zdrowia.

7.3. Współpraca regionalna, krajowa i międzynarodowa

Obecnie Gmina Zelów prowadzi współpracę z 3 miastami partnerskimi:

- Neuenhaus (Niemcy) - Porozumienie o współpracy ze Związkiem Gmin Neuenhaus podpisane zostało 24 kwietnia 1993 r.
- Valašské Klobouky (Czechy) - Umowę partnerską z miastem Valasky Klobouly podpisano 5 października 2012 r.
- Krasyliv (Ukraina) - Umowę partnerską z miastem Krasyliv podpisano 17 stycznia 2017 r.¹⁷

Gmina Zelów oprócz kontaktu z gminami partnerskim z zagranicy współpracowała z innymi jst na arenie krajowej i regionalnej. Od 1992 r. Gmina przynależy do Związku Miast Polskich.

Gmina jest członkiem Związku Komunalnego Gmin z siedzibą w Kleszczowie. Ponadto Gmina przynależy do Lokalnej Grupy Działania „Dolina rzeki Grabi”.

7.4. Inwestycje gminne oraz analiza zdolności inwestycyjnej

Analiza sprawozdań finansowych z lat 2015-2019 i z roku bieżącego wskazuje, że Gmina Zelów konsekwentnie realizuje swoje założenia inwestycyjne. Główne inwestycje w Gminie miały charakter infrastrukturalny. Porównując założenia z wykonaniem poszczególnych inwestycji należy stwierdzić, iż planowane działania prowadzone były w sposób oszczędny, zdecydowana większość zadań została zrealizowana poniżej zakładanych budżetów.

W 2015 r. zrealizowane zostały 62 zadania inwestycyjne, m.in.¹⁸:

- Kontynuowano rozbudowę, przebudowę i termorenowację świetlicy wiejskiej w Pożdżenicach. Łącznie plan przewidywał wydatek 430 tys. zł, ostatecznie koszt inwestycji w 2015 r. wyniósł niewiele ponad 420 tys. zł. Łączna wartość inwestycji, razem z wydatkami poniesionymi w 2014 r. wyniosła prawie 551 tys. zł. Na inwestycję pozyskano dofinansowanie w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.
- Wykonano dokumentację projektową na budowę sali gimnastycznej przy SP Nr 2 w Zelowie. Koszt wyniósł 116 850 zł.
- Kontynuowano realizację umowy z 2014 r. na rozbudowę systemów wodno-kanalizacyjnych w Zelowie i gminie Zelów. Koszt inwestycji to prawie 221 tys. zł.
- Wykonano dodatkową studnię na ujęciu wody w Zelowie, a łączna wartość wyniosła ponad 160 tys. zł.
- Zbudowano chodnik -ul. Poznańska, a wartość inwestycji wyniosła ponad 113 tys. zł
- Zmodernizowano drogę Wypychów – Podlesie za ponad 241 tys. zł Na realizację pozyskano dofinansowanie w kwocie 23,5 tys. zł w ramach modernizacji dróg dojazdowych do gruntów rolnych.

¹⁷ <http://zelow.pl/miasta-partnerskie/>

¹⁸ Na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu w latach 2015-2019 wytypowano inwestycje o wartości powyżej 100 tys. zł

- Wyremontowano chodnik przy ul. Wąskiej za ponad 112 tys. zł.
- Wyremontowano drogi Kociszew- Bujny, Łobudzice – Sromutka oraz w miejscowości Kolonia Łobudzice, za odpowiednio ponad 530 tys. zł, za ponad 250 tys. zł oraz prawie 120 tys. zł. Tym samym wartość wskazanych remontów wyniosła ok. 1 mln zł.
- Wykonano drogę w miejscowości Jawor za prawie 134 tys. zł.
- Wykonano dokumentację i dokończono adaptację pomieszczeń w ŚDS w Walewicach za prawie 120 tys. zł.
- Zbudowano sieć wodno-kanalizacyjną w ul. Wolności w Żelowie za ponad 376 tys. zł. W ramach inwestycji zawarto umowę na dofinansowanie ze Starostwem na kwotę 100 tys. zł.
- Wykonano oświetlenie uliczne w Łobudziach przy ul. Akacyjnej za ponad 124 tys. zł.
- Rozebrano budynek przy ul. Żeromskiego. Wartość inwestycji wyniosła ponad 135 tys. zł
- Wymieniono ciepłociąg za prawie 120 tys. zł.

W 2016 r. zrealizowanych zostało 60 zadań inwestycyjnych, m.in.:

- Zbudowano wodociąg w ulicy Podleśna za ponad 100 tys. zł.
- Zainstalowano aerator na stacji uzdatniania wody w Żelowie za prawie 190 tys. zł.
- Wyremontowano drogi Bocianicha–Sowińce, w miejscowości Pawłowa i w miejscowości Pawłowa, odpowiednio za ponad 100 tys. zł, za prawie 140 tys. zł i 145 tys. zł.
- Zbudowano archiwum Urzędu Miejskiego w Żelowie za prawie 550 tys. zł.
- Rozpoczęto budowę sali gimnastycznej przy Sp Nr 2 w Żelowie, koszt poniesiony w 2016 r. wyniósł 1.9 mln zł. W dniu 16.11.2016 podpisano umowę z Ministerstwem Sportu i Turystyki ze środków funduszu rozwoju kultury fizycznej w ramach programu rozwoju regionalnej infrastruktury sportowej – edycja 2016 w kwocie nieprzekraczającej 883 500,00 zł.
- Urządzono tereny zielone przy ZSO w Żelowie za prawie 140 tys. zł.
- Usunięto awarię poprzez wykonanie zastępczego kolektora kanalizacji sanitarnej za ponad 420 tys. zł.
- Utwardzono teren przy ul. Poznańskiej za ponad 392 tys. zł.

W 2017 r. zrealizowanych zostało 49 zadań inwestycyjnych, m.in.:

- Zbudowano drogę wraz z oświetleniem przy ul. Królewskiej za prawie 400 tys. zł oraz drogę w miejscowości Pszczółki za prawie 160 tys. zł.
- Przebudowano drogi: Kuźnica-Drzewociny oraz w miejscowości Zagłówki, odpowiednio za ponad 152 tys. zł i za prawie 127 tys. zł.
- Opracowano dokumentację projektową na potrzeby remontu drogi gminnej o numerze działki 214 w Jaworze za ponad 100 tys. zł.
- Wyremontowano drogę od ulicy Lubelskiej do Łobudzi za ponad 320 tys. zł.
- Wyremontowano drogę w miejscowości Pawłowa za prawie 167 tys. zł.
- Wyremontowano drogę we wsi Pożdżenice za prawie 240 tys. zł.
- Wykonano drogę w Łobudziach, działka nr 224, za prawie 455 tys. zł.

- Kontynuowano budowę sali gimnastycznej przy SP NR 2 w Zelowie, koszt inwestycji w 2017 r. wyniósł prawie 1,3 mln zł.
- Rozpoczęto budowę sieci wodno-kanalizacyjnej od ul. Żeromskiego do Cegielnianej, łączna wartość inwestycji to prawie 1,8 mln zł, z czego w 2017 r. poniesiono koszt 300 tys. zł.
- Wyremontowano stadion za prawie 150 tys. zł.

W 2018 r. zrealizowane zostały 44 zadania inwestycyjne, m.in.:

- Kontynuowano prace związane z budową drogi w miejscowości Kolonia Łobudzice, wartość inwestycji w 2018 r. wyniosła za prawie 480 tys. zł, łączna wartość inwestycji planowana była 1,36 mln zł.
- Kontynuowano remont drogi gminnej nr dz. 214 w Jaworze za ponad 232 tys. zł.
- Kontynuowano remont drogi we wsi Pożdżenice za ponad 860 tys. zł.
- Kontynuowano budowę sali gimnastycznej przy SP NR 2 w Zelowie, koszt inwestycji w 2018 r. wyniósł prawie 240 tys. zł.
- Rozbudowano ŚDS w Walewicach o klatkę schodową wraz z szybem windowym za ponad 596 tys. zł. Na ten cel Gmina otrzymała dofinansowanie w kwocie 185 tys. zł z Regionalnego Centrum Polityki Społecznej w Łodzi.
- Rozpoczęto budowę sieci wodno-kanalizacyjnej od ul. Żeromskiego do Cegielnianej, łączna wartość inwestycji to prawie 1,8 mln zł, z czego w 2018 r. poniesiono koszt ponad 1,5 mln zł.
- Prowadzono rozbudowę systemów wodno-kanalizacyjnych w Zelowie i gminie Zelów – II etap o łącznej wartości ponad 1 mln zł.
- Opracowano dokumentację projektową na budowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej przy ul. Kościuszki w Zelowie o wartości ponad 130 tys. zł.
- Rozbudowano i wyremontowano świetlicę wiejską w Ignacowie za prawie 500 tys. zł.
- Wymieniono nawierzchnię i ogrodzenie przy ul. Piotrkowskiej w Zelowie za prawie 139 tys. zł.

W 2019 r. zrealizowane zostały 32 zadania inwestycyjne, m.in.:

- Kontynuowano prace związane z budową drogi w miejscowości Kolonia Łobudzice, wartość inwestycji w 2019 r. wyniosła za prawie 900 tys. zł, łączna wartość inwestycji planowana była 1,36 mln zł.
- Rozpoczęto realizację budowa nawierzchni ulic: Leśna, Przejazd i Podleśna w Zelowie. łączna wartość inwestycji to prawie 2,13 mln zł, z czego w 2019 r. poniesiono koszt 1,43 mln zł.
- Zmodernizowano i wyremontowano drogę w miejscowości Kolonia Łobudzice (tzw. Bałuty), a wartość inwestycji wyniosła ponad 300 tys. zł.
- Wyremontowano drogę w Nowej Woli za ponad 243 tys. zł.
- Dokonano termomodernizacji Przedszkola Samorządowego Nr 4 w Zelowie za kwotę prawie 220 tys. zł.
- Dokonano termomodernizacji budynku Ośrodka Zdrowia w Wygietzowie za ponad 291 tys. zł.
- Kontynuowano rozbudowę systemów wodno-kanalizacyjnych w Zelowie i gminie Zelów- II etap. Wartość inwestycji w 2019 r. wyniosła ponad 5,13 mln zł.
- Kontynuowano budowę infrastruktury sportowo-rekreacyjnej przy ul. Kościuszki w Zelowie o wartości prawie 125 tys. zł.

Na 2020 r. zaplanowanych zostało łącznie z 47 zadań inwestycyjnych, część kosztów zostanie pokrytych z funduszy sołeckich. Część zadań została już zrealizowana, w tym:

- Zakończono budowę nawierzchni ulic: Leśna, Przejazd i Podleśna w Zelowie o łącznej wartości inwestycji ponad 700 tys. w roku 2020.
- Rozliczono część prac w zakresie rozbudowy systemów wodno-kanalizacyjnych w Zelowie i gminie Zelów- II etap wg planu wartość inwestycji w 2020 ma wynieść 3,4 mln zł, z czego ponad 3,26 mln zł zostało już rozliczone.

7.5. Promocja gminy

Gmina Zelów prowadzi aktywną politykę promocyjną. Głównym celem prowadzenia promocji w Gminie Zelów jest budowanie więzi lokalnych oraz pozytywnego wizerunku zarówno wśród jej mieszkańców, jak i poza granicami Gminy. Istotą prowadzenia polityki promocyjnej jest podkreślenie wielowyznaniowości i wielokulturowości. W 2019 r. Gmina podjęła szereg inicjatyw, które miały na celu stworzyć od podstaw markę Gminy. W ramach działań promocyjnych w 2019 r. zrealizowano następujące zadania:

- Przeprowadzono konkurs fotograficzny MAM OKO NA GMINĘ ZELÓW. Konkurs skierowany był do mieszkańców, a jego celami były: promocja Gminy i jej mieszkańców, wsparcie talentów, budowanie więzi mieszkańców z Gminą. W ramach konkursu wpłynęło 69 fotografii, z których część została wybrana do kalendarza promującego Gminę. Nakład kalendarza wyniósł 250 sztuk. Patronat nad konkursem objęły: TVP Łódź, BTV 24 oraz tygodnik 7 Dni.
- Zorganizowano spotkanie informacyjne pn. „Forum Funduszy Unijnych” w Ośrodku Konferencyjno-Szkoleniowym przy Patykach
- Przeprowadzono konkurs plastyczny „Pocztówki z przyszłości – Gmina Zelów za 100 lat”.
- Przeprowadzono wyjątkowy Dzień Dziecka – tematyka Kosmiczny Dzień Dziecka.
- Zorganizowano Zelowski Jarmark Bożonarodzeniowy.
- W Gminie realizowany był projekt pn. „Podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców województw: kujawsko-pomorskiego i łódzkiego”.
- Gmina wzięła udział w programie pn. „100 tys. drzew na stulecie województwa łódzkiego”.
- W ramach inicjatywy Mixer Regionalny gmina Zelów promowała się jak Gmina z włókienniczą historią w tle.
- Razem ze starostwem powiatowym i innymi gminami z powiatu Gmina zorganizowała Dożynki Powiatowe w Zelowie.
- Zorganizowano nowy quest pn. „O czym opowiadają zelowskie cmentarze”.

Ponadto w ramach promocji Gminy podejmowano szereg inicjatyw w zakresie pozyskania dodatkowych środków finansowych, wspierano mieszkańców, w tym dzieci i młodzież z Gminy. Ponadto Burmistrz Miasta udzielił kilkudziesięciu patronatów.

W ramach promocji działań prowadzonych przez Gminę wśród mieszkańców wszelkie informacje zamieszczane były na bieżąco na stronie www.zelow.pl, Facebook’u Gminy oraz w serwisie [youtube.com](https://www.youtube.com). Dodatkowo wydano 4 numery „Informatora Zelowskiego” w nakładzie 2500 sztuk. Informator rozdystrybuowany został do mieszkańców Gminy oraz instytucji kultury i bibliotek. Poza tym dostępny jest na stronie [www Gminy](http://www.zelow.pl).

7.6. Budżet gminy

W 2019 r. dochody budżetu Gminy Zelów wynosiły prawie 71,5 mln zł. W stosunku do roku 2015 nastąpił wzrost o prawie 25,7 mln zł, tj. o ponad 56%. W kolejnych latach od 2015 dochody budżetu Gminy systematycznie rosły. Najwyższy przyrost, bo o ponad 21,5% odnotowano pomiędzy rokiem 2018 a 2019. Najniższy natomiast pomiędzy a rokiem 2017 a 2018. Pomiedzy tymi latami dochody budżetu wzrosły o niespełna procent.

Tabela 54. Dochody budżetu Gminy Zelów w latach 2015-2019 oraz dynamika rok do roku oraz w 2019 r. w stosunku do 2015 r.

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika 2019/2015 (2015=200)
Dochody w zł	45768142,91	54245444,12	58737576,99	58791960,03	71455394,10	-
Dynamika	-	118,52	108,28	100,09	121,54	156,12

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora.

Dochody budżetu Gminy Zelów w 2019 r. można było sklasyfikować w 14 działach klasyfikacji budżetowej. Najwyższą kwotę stanowiły dochody z trzech działów, tj. z działu 758 – różne rozliczenia, z działu 855 – rodzina oraz z działu 756 - dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem. Dochody z ww. działów wyniosły odpowiednio: prawie 20,1 mln zł, prawie 19,2 mln zł i niespełna 18,7 mln zł, co stanowiło ponad 81,1% wszystkich dochodów. Najniższe dochody budżetu Gminy był w ramach działów 754 - bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa, 751 - urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa, oraz 851 - ochrona zdrowia. Dochody w tych działach wyniosły odpowiednio: niespełna 30 tys. zł, prawie 113 tys. zł oraz niespełna 165 tys. zł. W 2019 r. udział dochodów własnych w dochodach Gminy wyniósł 35,6%, tj. ponad 25,4 mln (powinno być 22 564 476,55) zł.

Tabela 55. Dochody budżetu Gminy Zelów wg klasyfikacji budżetowych w 2019 r.

Dział klasyfikacji budżetowej	W zł
ogółem	71 455 394,10
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	467 464,96
Dział 600 - Transport i łączność	2 825 960,33
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	773 220,02
Dział 750 - Administracja publiczna	296 076,13
Dział 751 - Urzędy naczelných organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	112 909,78
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	29 777,00
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	18 693 460,96
Dział 758 - Różne rozliczenia	20 077 585,07
Dział 801 - Oświata i wychowanie	2 866 588,88
Dział 851 - Ochrona zdrowia	164 500,00
Dział 852 - Pomoc społeczna	3 322 799,37
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	271 202,98
Dział 855 - Rodzina	19 189 299,34
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2 364 549,28

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2019 r. dochody budżetu Gminy Żelów w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4 765,28 zł i były najniższe wśród jednostek porównywanych. Najwyższe dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w gminach powiatu bełchatowskiego 7 419,76 zł. Również udział dochodów własnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Gminie Żelów na tle jednostek porównywanych był najniższy. Najwyższy wynik, prawie 3-krotnie wyższy ponownie uzyskały Gminy z powiatu bełchatowskiego. Również analiza poszczególnych, głównych kategorii dochodów własnych w podziale na udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych, udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych oraz dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw były najniższe w 2019 r. względem porównywanych jednostek.

Tabela 56. Dochody na 1 mieszkańca w 2019 r. w Gminie Żelów oraz w jednostkach porównywanych

	ogółem	dochody własne	dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw
Gmina Żelów	4 765,28	1 696,12	725,60	6,29	476,77
Powiat bełchatowski	7 419,76	4 799,65	1 234,98	146,86	1 959,70
POLSKA	5 236,90	2 266,00	899,88	40,18	713,22
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5 154,83	2 288,75	895,57	47,36	751,63
ŁÓDZKIE	5 219,44	2 431,82	915,02	41,76	792,00
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5 166,93	2 353,44	942,10	44,52	785,23

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki ogółem w 2019 r. w Gminie Żelów wyniosły prawie 69,6 mln zł. Z czego prawie 9,42 mln zł stanowiły wydatki majątkowe, wydatki bieżące wyniosły natomiast prawie 60,16 mln zł. W okresie 2015-2019 wzrost wydatków ogółem notowany był każdego roku następnego w stosunku do roku poprzedzającego. Łącznie, w stosunku do roku 2015, wydatki ogółem wzrosły o prawie 14,6 mln zł, co stanowi ponad 54%. Największy wzrost wydatków ogółem odnotowano w roku 2016 względem roku 2015, wzrost ten wyniósł prawie 19%.

Wzrost wydatków bieżących w Gminie Żelów w okresie 2015-2019 wyniósł ponad 20 mln zł, co stanowiło wzrost o ponad 50%. Wydatki bieżące z budżetu, w analizowanym okresie, rosły systematycznie rok do roku.

Wydatki majątkowe wzrosły, w analizowanym okresie, o ponad 88%. Należy jedna zwrócić uwagę, że w roku 2017 w stosunku do roku 2016 nastąpił nieznaczny spadek wydatków majątkowych, tj. o 1,17%. Natomiast w roku 2018 i 2019 każdorazowo notowano wysokie wzrosty względem lat poprzednich, tj. odpowiednio o ponad 37% i prawie 32%.

Tabela 57. Wydatki budżetu ogółem oraz w podziale na majątkowe i bieżące Gminy Zelów w latach 2015-2019 oraz dynamika rok do roku oraz w 2019 r. w stosunku do 2015 r.

	2015	2016	2017	2018	2019	Dynamika 2019/2015 (2015=100)
Ogółem w zł	45049711,14	53496227,20	57406578,38	60526299,61	69 575 271,99	-
Dynamika wydatków ogółem	-	118,75	107,31	105,43	114,95	154,44
Majątkowe w zł	5 000 239,00	5 203 063,77	5 194 079,19	7 138 378,68	9 419 388,36	-
Dynamika wydatków majątkowych	-	104,06	99,83	137,43	131,95	188,38
Bieżące w zł	40049472,14	48293163,43	52212499,19	53387920,93	60155883,63	-
Dynamika wydatków bieżących	-	120,58	108,12	102,25	112,68	150,20

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne autora.

Wydatki budżetu Gminy Zelów w 2019 r. można było sklasyfikować w 15 działach klasyfikacji budżetowej. Najwyższą kwotę stanowiły wydatki z dwóch działów, tj. z działu 801 - Oświata i wychowanie oraz z działu 855 - Rodzina. Dochody z ww. działów wyniosły odpowiednio: prawie 19,9 mln zł i ponad 19,4 mln zł, co stanowiło prawie 56,5% wszystkich wydatków. Najniższe wydatki z budżetu Gminy były w ramach działu 700 – gospodarka mieszkaniowa. Wydatki w tym dziale wyniosły niespełna 61 tys. zł.

Tabela 58. Wydatki budżetu Gminy Zelów wg klasyfikacji budżetowych w 2019 r.

ogółem	69 575 271,99
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	461 297,59
Dział 600 - Transport i łączność	4 203 600,90
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	60 951,37
Dział 750 - Administracja publiczna	5 088 726,60
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	112 909,78
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	638 364,85
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	451 040,45
Dział 801 - Oświata i wychowanie	19 872 660,55
Dział 851 - Ochrona zdrowia	431 667,55
Dział 852 - Pomoc społeczna	6 658 277,13
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	767 735,52
Dział 855 - Rodzina	19 423 646,66
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	9 749 175,31
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	1 284 716,19
Dział 926 - Kultura fizyczna	370 501,54

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2019 r. wydatki ogółem z budżetu Gminy Zelów w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 4 639,90 zł i były najniższe wśród jednostek porównywanych. Najwyższe wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w gminach powiatu bełchatowskiego 7 039,41 zł. Również wydatki na oświatę i wychowanie oraz na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, a także wydatki majątkowe były najniższe względem jednostek porównywanych.

Tabela 59. Wydatki na 1 mieszkańca w 2019 r. w Gminie Żelów oraz w jednostkach porównywanych

	ogółem	w Dziale 801- Oświata i wychowanie	w Dziale 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	wydatki majątkowe
Gmina Żelów	4 639,90	1 325,29	85,68	628
Powiat bełchatowski	7 039,41	1 772,29	196,06	1 261
POLSKA	5 242,92	1 537,54	175,61	887
POLSKA - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5 164,63	1 515,31	189,59	837
ŁÓDZKIE	5 289,24	1 501,07	159,40	1 005
ŁÓDZKIE - GMINY MIEJSKO-WIEJSKIE	5 379,80	1 461,93	167,31	1 179

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Spis tabel

Tabela 1. Ludność i struktura ludności Gminy Zelów w latach 2015-2019	3
Tabela 2. Ludność gminy Zelów w podziale na poszczególne grupy wiekowe za okres 2015-2019.....	4
Tabela 3. Struktura wieku według grup ekonomicznych w 2019 r.....	6
Tabela 4. Małżeństwa na 1000 mieszkańców w latach 2015-2019	7
Tabela 5. Urodzenia żywe, zgony ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Zelów w latach 2017-2019	
Tabela 6. Urodzenia żywe, zgony ogółem oraz przyrost naturalny w Gminie Zelów w latach 2015-2019 w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	9
Tabela 7. Saldo migracji wewnętrznych i ogółem na 1000 ludności w latach 2016-2019	10
Tabela 8. czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności oraz wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach w latach 2015-2019	11
Tabela 9. Frekwencja w poszczególnych wyborach powszechnych w Gminie Zelów oraz w gminach powiatu bełchatowskiego, powiecie bełchatowskim, województwie łódzkim oraz w kraju	12
Tabela 10. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w latach 2015-2019	12
Tabela 11. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w latach 2015-2019.....	13
Tabela 12. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym	
Tabela 13. Wskaźniki dotyczące mieszkalnictwa w 2018 r.....	17
Tabela 14. Wyposażenie mieszkań w instalacje w 2018 r. Gminie Zelów i jednostkach porównywanych	17
Tabela 15. Mieszkania komunalne i lokale socjalne wraz z powierzchnią użytkową w 2018 r.....	18
Tabela 16. Liczbę bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie bełchatowskim i gminie miejsko-wiejskiej Zelów (stan na koniec miesiąca) w 2019 r.	18
Tabela 17. Porównanie liczby bezrobotnych w latach 2018 i 2019 w Gminie Zelów i powiecie bełchatowskim.....	19
Tabela 18. Bezrobotni wg wybranych grup w poszczególnych jednostkach samorządowych powiatu bełchatowskiego. Stan na dzień 31.12.2019 r.	19
Tabela 19. Bezrobotni wg wykształcenia – stan na koniec 2019 r.	20
Tabela 20. Liczba osób z terenu gminy miejsko-wiejskiej Zelów, wyłączonych z ewidencji w ramach poszczególnych form aktywizacji i ich udział w liczbie aktywizowanych powiatu bełchatowskiego (lata 2018 i 2019).....	23
Tabela 21. Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat oraz dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	26
Tabela 22. Szkoły podstawowe – stan na 31.12.2019 r.	27
Tabela 23. Nauczyciele wg stopni awansu w etatach w szkołach podstawowych w etatach w szkołach podstawowych.....	28
Tabela 24. % wyniki z egzaminów 8-klasisty w Gminie Zelów i gminach powiatu bełchatowskiego, powiecie bełchatowskim oraz województwie łódzkim w 2019 r.	29
Tabela 25. Skala staninowa średnich wyników egzaminów 8-klasisty w Gminie Zelów w 2019 r. w rozbięciu na poszczególne przedmioty.....	30
Tabela 26. Współczynnik solaryzacji brutto w latach 2015-2018	30
Tabela 27. Uczniowie przypadający na 1 oddział w szkołach podstawowych	30
Tabela 28. Dane dotyczące Liceum Ogólnokształcącego w Gminie Zelów.....	31
Tabela 29. Uczniowie przypadający na oddział w szkołach branżowych I stopnia w Gminie Zelów i w jednostkach porównywanych	322
Tabela 30. Uczniowie przypadający na oddział w liceach ogólnokształcących w Gminie Zelów i w jednostkach porównywanych	32
Tabela 31. Główne powody przyznawania pomoc społeczna w 2019 r. w Gminie Zelów.....	32

Tabela 32. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.....	34
Tabela 33. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	34
Tabela 34. Finanse Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Zelowie w 2019 r.	366
Tabela 35. Porady ogółem na 1000 mieszkańców oraz liczba przychodni ogółem podległych jst w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych w 2019 r.....	38
Tabela 36. Struktura podmiotowa gospodarki w Gminie Zelów w 2019 r.	43
Tabela 37. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności oraz podmioty na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 r. i 2019 r.....	43
Tabela 38. Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności, nowo zarejestrowane podmioty gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 10 tys. mieszkańców, podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych	44
Tabela 39. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 tys. osób w wieku produkcyjnym oraz instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych	44
Tabela 40. Instytucje otoczenia biznesu na 10 tys. podmiotów gospodarki narodowej oraz udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON w 2019 r. w Gminie Zelów i jednostkach porównywanych.....	45
Tabela 41. Przystanki autobusowe w Gminie Zelów ogółem i w podziale na właścicieli lub zarządzających	46
Tabela 42. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	46
Tabela 43. Przyłącza kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	47
Tabela 44. Odsetek ludności korzystającej z kanalizacji w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	47
Tabela 45. Długość czynnej sieci rozdzielczej w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	47
Tabela 46. Przyłącza wodociągowe prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	48
Tabela 47. Zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca m ³ w latach 2015-2019 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	48
Tabela 48. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	49
Tabela 49. Tabela opłat za wywóz odpadów komunalnych na terenie Gminy Zelów w 2020 r.	49
Tabela 50. Odbiorcy energii elektrycznej w sztukach w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	50
Tabela 51. zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca w kWh w latach 2015-2018 w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych wraz z dynamiką przyrostu	50
Tabela 52. % udział terenów prawnie chronionych w ogóle terenów chronionych na terenie Gminy Zelów i jednostek porównywanych w 2019 r.	52
Tabela 53. udział parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej w powierzchni ogółem w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych w 2019 r.....	53
Tabela 54. Dochody budżetu Gminy Zelów w latach 2015-2019 oraz dynamika rok do roku oraz w 2019 r. w stosunku do 2015 r.	61
Tabela 55. Dochody budżetu Gminy Zelów wg klasyfikacji budżetowych w 2019 r.....	61

Tabela 56. Dochody na 1 mieszkańca w 2019 r. w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych	62
Tabela 57. Wydatki budżetu ogółem oraz w podziale na majątkowe i bieżące Gminy Zelów w latach 2015-2019 oraz dynamika rok do roku oraz w 2019 r. w stosunku do 2015 r.	63
Tabela 58. Wydatki budżetu Gminy Zelów wg klasyfikacji budżetowych w 2019 r.	63
Tabela 59. Wydatki na 1 mieszkańca w 2019 r. w Gminie Zelów oraz w jednostkach porównywanych	64

Spis wykresów

Wykres 1. Piramida wieku w Gminie Zelów, stan na 31.12.2019.....	5
Wykres 2. Udział procentowy mieszkańców w poszczególnych grupach wiekowych, stan na 31.12.2019	6
Wykres 3. Liczba miejsc i dzieci w przedszkolach zlokalizowanych w Gminie Zelów w latach 2015-2018	26

Spis rysunków

Rysunek 1. Lokalizacja Gminy Zelów na tle powiatu bełchatowskiego.	2
Rysunek 2. Obszary i obiekty prawnie chronione w Gminie Zelów i w powiecie bełchatowskim	52
Rysunek 3. Obszaru przekroczeń pyłu PM10 i PM 2.5 na terenie powiatu bełchatowskiego	53
Rysunek 4. Rozmieszczenie złóż geologicznych na terenie powiatu bełchatowskiego	54